

AMK Mededelingen

Mededelingen van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.
15 december 1998

verschijnt driemaandelijks
98.4

Inhoud AMK Mededelingen 98.4

F. Dielen	
Editoriaal	103
Nieuws van de redactie	103
H. De Meulder	
<i>Coprinus kubickae</i> Pilát & Svrček, een nieuwe inktzwam voor België	104
H. De Meulder	
Onderzoek naar het voorkomen van microfungi op Riet (<i>Phragmites australis</i>) deel 2	109
P. Debaenst & R. Walley	
De Helmharpoenzwam, <i>Hohenbuehelia culmicola</i> Bon, in onze duinen	114
A. de Haan	
<i>Agrocybe praecox</i> (Vroege leemhoed) en zijn kleine broertje, <i>Agrocybe paludosa</i> (Moerasleemhoed)	115
E. Vandeven	
Een nieuwe reglementering voor de verkoop van paddestoelen in België	119
T. Stijve	
Een merkwaardig boek over paddestoelen uit 1925: Mes chasses aux champignons - souvenirs mycologiques door Jules Amann	120
A. de Haan	
Boekbespreking	123
K. Van de Put	
Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	124
G. Le Jeune	
Werkweken	125
Activiteiten	126
Ledenlijst 1998	128
Lidgeld 1999	132
Ankona-nieuws	132

Redactie AMK Mededelingen

A. de Haan, A. De Kesel, H. De Meulder, F. Dielen, J. Schavey, K. Van de Put, R. Walley

hoofdredacteur: E. Vandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, tel.: 02/267.74.18.

tikwerk: J. De Sutter, Bloemenlaan 15, 2950 Kapellen, tel.: 03/664.94.14, e-mail: jokes@online.be.

verzending: H. De Meulder, Verenigde Natieslaan 131, 2660 Hoboken

Richtlijnen voor auteurs van artikels in AMK Mededelingen

Alle leden van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring hebben het recht te publiceren in AMK Mededelingen. Artikels kunnen ingestuurd worden zowel in duidelijk handschrift als getikt. Teksten op diskette van 3.5" zijn ook van harte welkom.

Alle artikels moeten naar Joke De Sutter, Bloemenlaan 15 te 2950 Kapellen gezonden worden, minimum zes weken voor het verschijnen.

Figuren in inkt mogen maximaal 16,6 cm x 23,4 cm groot zijn, inclusief maatstrepen en nummering van de tekeningen. Grotere tekeningen zullen verkleind of versneden worden. De figuren worden best voorzien van een maatstreep om de afmetingen aan te duiden. Vermeld steeds naam en adres van de auteur.

Omslagfiguur: *Oudemansiella mucida*, Porseleinzwam door Omer Van de Kerckhove

ISSN 0771-9884

wettelijk depot: BD 36771

verantwoordelijke uitgever: E. Vandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde

Editoriaal

Frans Dielen

Het is weer voorbij. We hadden de natuur om vergelding verzocht voor het troosteloos mycologisch jaar 1997. Onze bede werd verhoord, we kregen een kletsnat najaar want het was toch vochtigheid die de paddestoelen nodig hadden voor fructificatie; of niet? Gevolg: klagen mochten we niet want een rijke oogst was het resultaat. Opmerkelijk was echter dat voor vele ectomycorrhizapaddestoelen deze omstandigheden niet zo ideaal waren. De fructificatie van vooral *Russula*'s, Melkzwammen, Amanieten en Boleten bleef in verhouding ondermaats, dit zowel op zure als op kalkrijke bodems. Hoe dit te verklaren?

Maar laat ons even terugblikken op het afgelopen jaar:

- januari bracht ons de ingebruikname van ons nieuw vergaderlokaal in het RUCA,
- maart de zevende Vlaamse-Mycologen-Dag te Leuven,
- april de jaarlijkse tentoonstelling van voorjaarspaddestoelen te Luik,
- juni de oprichting van een adviesraad,
- juli wijziging van het traditioneel programma op dinsdag en het huwelijk van onze jonge collega's Annemieke en Ruben,
- september de werkweek te Rendeux en KAMK op internet,
- oktober de jaarlijkse tentoonstelling te Brasschaat,
- november het Allerheiligen-weekend aan de Kust.

Geen week ging voorbij zonder een mycologische activiteit, hetzij een bijeenkomst in het RUCA op dinsdagavond, hetzij een excursie tijdens het weekend. Daarbij voegden onze werkgroepen *Russula*, *Cortinarius* en *Aphylophorales* er nog enkele extra aan toe.

Wij zijn alle organisatoren, gidsen en helpers hiervoor zeer dankbaar.

Al deze activiteiten vragen een enorme inspanning en getuigen van de dynamische vitaliteit van onze vereniging, spijtig genoeg getrokken door een te klein aantal stuwende krachten. Laat ons hopen dat

de nieuw gecreëerde adviesraad hier verandering in brengt. Deze raad begint goed te functioneren. Toch hopen we dat meer werkende leden hieraan zouden deelnemen. Meer handen maken het werk voor iedereen wat lichter.

Niet vergeten dat er ook de contacten met de "buitenwereld" zijn zoals:

- de Vlaamse-Mycologen-Vereniging,
- binnen- en buitenlandse mycologische verenigingen,
- de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie, ANKONA,
- het provinciebestuur,

en andere de nodige aandacht en inzet blijven vragen.

Van de provinciale overheid ontvingen we voor het werkjaar 1997 een subsidie van 73.868 BEF. Het blijkt dus wel degelijk de moeite om op onze activiteiten de aanwezigheidslijst in te vullen.

Ook de samenwerking met ANKONA, de nieuw opgerichte Antwerpse Koepel voor Natuurstudie, krijgt stilaan vorm. We danken hiervoor de Heer Jan Nagels die vanuit het provinciebestuur het secretariaat van de werkgroep paddestoelen op zich heeft genomen. Meer nieuws over ANKONA verder in dit nummer.

Op het einde van het jaar is het ook het moment om eens al diegenen te danken, die misschien niet direct mycologisch, maar op andere ondersteunende terreinen, zich voor onze vereniging hebben verdienstelijk gemaakt.

We gaan een nieuw jaar tegemoet. We blijven rekenen op de inzet van vele naartstige medewerkers. We hopen velen te mogen ontmoeten op één of meerdere activiteiten in 1999.

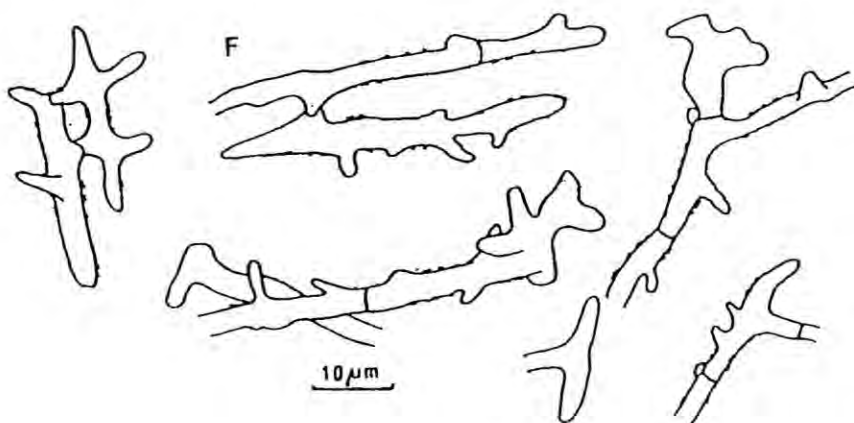
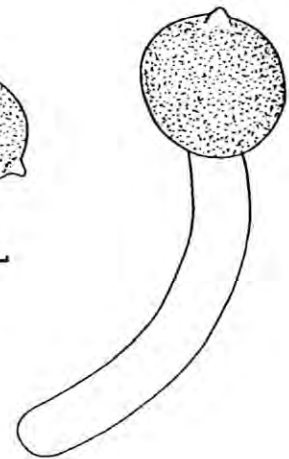
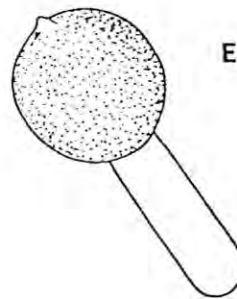
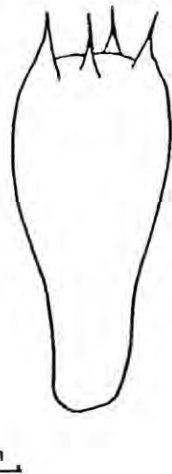
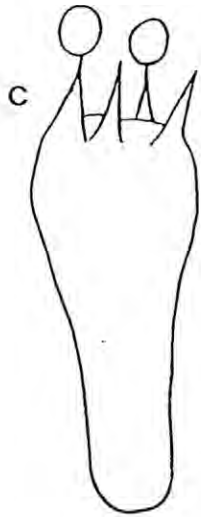
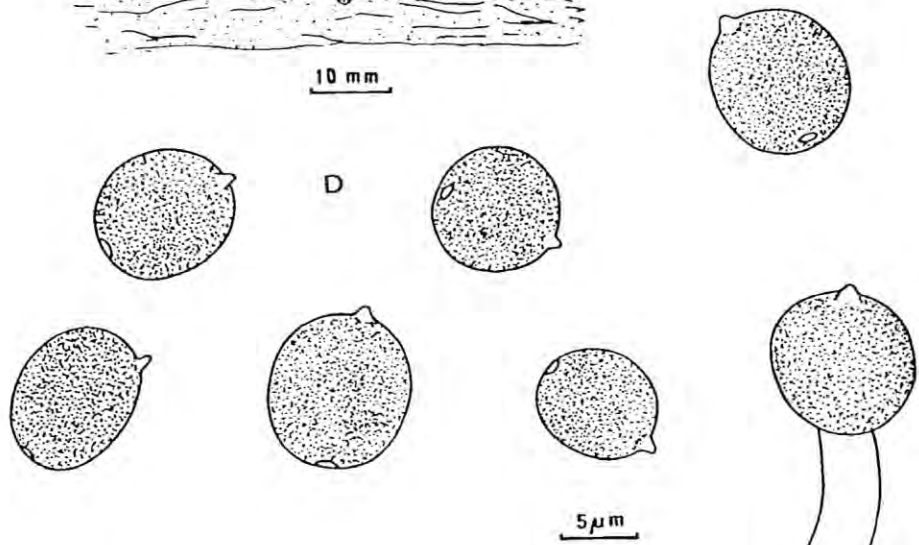
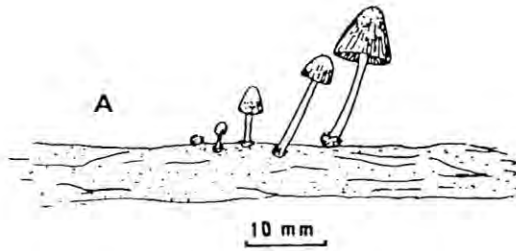
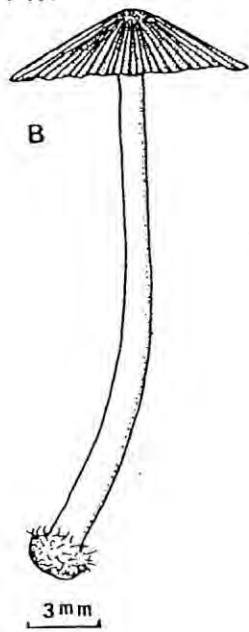
De raad van bestuur wenst hierbij al zijn leden en hun familie een heerlijke Kerst en een heel gelukkig 1999.

Nieuws van de redactie

Voor de realisatie van AMK Mededelingen werd een nieuwe werkverdeling afgesproken tussen de medewerkers. Alle artikels, ook deze die op diskette ingeleverd worden, moeten **6 weken voor het verschijnen van AMK Mededelingen** bezorgd

worden aan Joke De Sutter, Bloemenlaan 15 te 2950 Kapellen, e-mail: jokes@online.be, tel.: 03/664.94.14. Wij danken Joke voor haar verhoogde inzet. Zij zal in de toekomst de teksten klaar maken voor de redactieraad.

Pl. 1

HDM

Coprinus kubickae Pilát & Svrček, een nieuwe inktzwam voor België

Hubert De Meulder

Verenigde Natieslaan 131, B-2660 Hoboken

Summary

Coprinus kubickae was found on dead stems and leaves of Reed (*Phragmites australis*) and remnants of Sedges (*Carex* sp.) in swampy reed marshes and pond edges. It has been collected in several locations in the Antwerp area.

The species seems to be rare everywhere but there is no doubt it was overlooked in the past. *Coprinus kubickae* is new for the Belgian mycoflora.

Most important features are the small basidiocarps, the globose to subglobose spores, the flocculose veil and the habitat.

The species is described and illustrated.

A comparison is made with *Coprinus kimurae* Hongo & Aoki.

Samenvatting

Coprinus kubickae werd gevonden op afgestorven stengels en bladeren van Riet (*Phragmites australis*) en restanten van zegge-soorten (*Carex* sp.) in natte moerasige rietlanden en -kragen langs vijvers.

De soort werd verschillende malen gevonden in de omgeving van Antwerpen.

Het lijkt overall een zeldzame soort te zijn maar wordt zonder twijfel over het hoofd gezien. Voor België is het de eerste vondst.

Belangrijke kenmerken zijn de kleine vruchtlichamen, de globuleuze tot subglobuleuze sporen, het vlokkelig velum en de standplaats.

De soort wordt beschreven, geïllustreerd en vergeleken met *Coprinus kimurae* Hongo & Aoki.

Tijdens een onderzoek naar het voorkomen van microfungi op Riet (zie AMK Mededelingen 98.3.70-75) vond ik op verspreid liggende, dode rietstengels en bladeren van Moeraszegge (*Carex acutiformis*), kleine inktzwammetjes, samen met primordiën, die ik met de beschikbare literatuur niet kon determineren.

Met het boekje van Uljé (1995) kwam ik, wat de microscopische gegevens betreft, het best uit op *Coprinus kimurae* Hongo & Aoki, met als synoniem *C. kubickae* Pilát & Svrček.

De macroscopische kenmerken van deze soort lagen echter ver uit de buurt van mijn vondst zodat onzekerheid bleef bestaan.

De oplossing kwam er nadat ik herbariummateriaal

van zowel jonge als volwassen vruchtlichamen naar de Heer Uljé in Nederland had opgestuurd voor determinatie.

In zijn eerste publicatie over *Coprinus* (Uljé 1995) had voornoemd auteur, uit reden van microscopische gelijkenis, *C. kimurae* en *C. kubickae*, zoals vermeld, als synoniem beschouwd. Bij verdere studie was het hem duidelijk geworden dat het echt twee verschillende soorten zijn omdat *C. kimurae* toch constant wat grotere sporen heeft en de vruchtlichamen ook beduidend groter zijn met wittappig velum in plaats van bruinachtig vlokkelig bij *C. kubickae* (zie pl. 284 in Breitenbach & Kränzlin, deel 4 – 1995). Kenmerkend is ook de afwezigheid van gespen bij *C. kimurae*. Komt hier nog bij dat deze soort blijkbaar thermofiel is en in West-Europa vooral in broeikassen te vinden is.

In hun "revision" (Uljé & Noordeloos 1997) kwam er dan een rechtzetting met *C. kubickae* als aparte soort.

Soortbeschrijving

Uitgevoerd op vers materiaal, al of niet uitgekweekt.

Macroscopische kenmerken

Hoed: eerst knopvormig tot eivormig, circa 1 mm diameter, beige, later kegelvormig en circa 5 × 3 mm, met okerbruin, radiaal liggend velum, uitgespreid tot 12 mm diameter; hoedhuid dun en doorschijnend gestreept-gegroeft, met kaal centrum van circa 2 mm, grijsachtig, in eindstadium met opgerichte rand.

Lamellen: circa 40 met enkele tussenlamellen, dicht open, vrij van de steel, jong wit tot beige, later bijna zwart, bij rijpheid vervloeïend.

Steel: tot 3 × 0,1 cm, naar de basis iets verdikt tot circa 1,5 mm en een gerand, harig knolletje, hol, wit, eerst fijn vezelig-vlokkelig, later berijpt tot glad.

Sporee: donkerbruin, waargenomen op de steel van uitgekweekte exemplaren.

Geur en smaak: onopvallend.

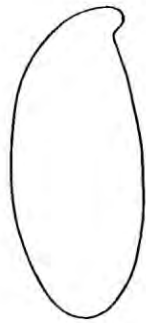
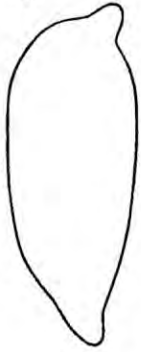
Microscopische kenmerken

Sporen: 7,6-9,5 (-10,4) × 6,6-8,5 μm (gebaseerd op 20 sporen), vorm variabel, globuleus tot subglobuleus of breed elliptisch, mediumbruin in doorvallend licht, glad met centrale tot excentrische, soms

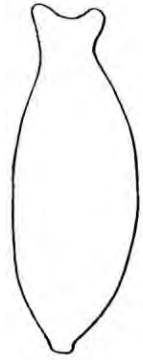
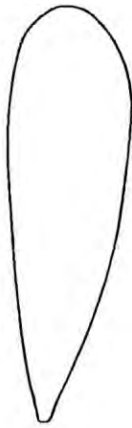
← **Plaat 1:** A: vruchtlichamen in verschillende ontwikkelingsstadia, B: volwassen vruchtlichaam, C: basidiën, D: sporen, E: kiemende sporen, F: diverticulat velumelementen.

Pl. 2

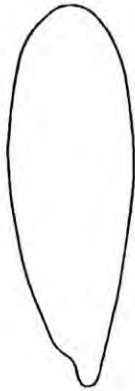
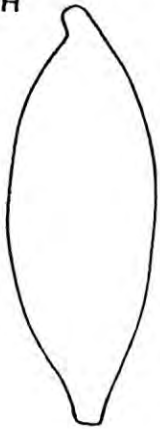
G

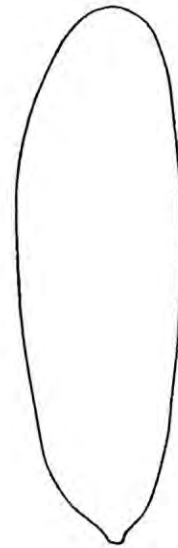
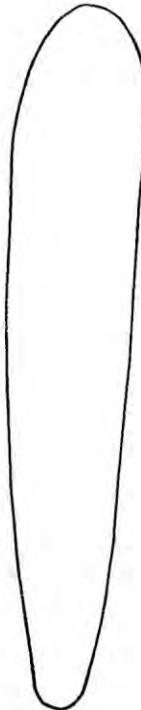
12µm

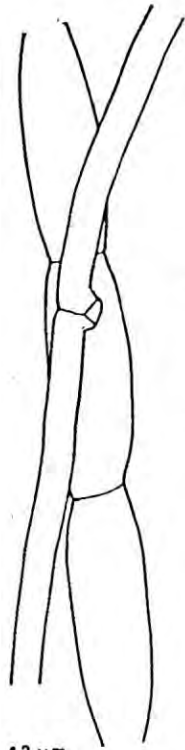
H

12µm

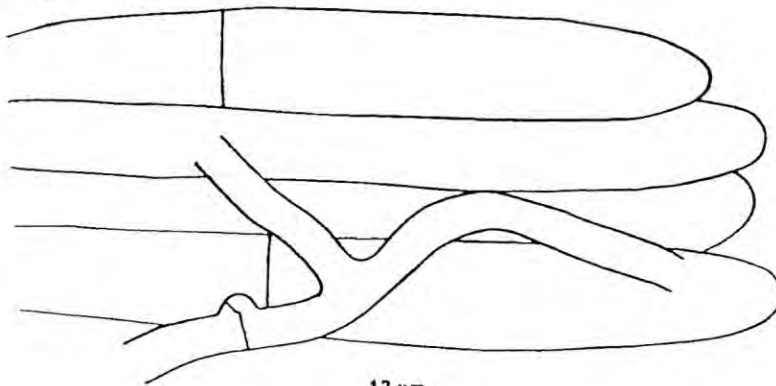

I

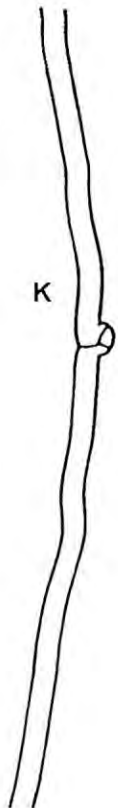
12µm

J

12µm

K

12µm

Hon

vrij duidelijke kiempore, $Q = 1,00-1,22$, $Q_{gem.} = 1,12$. Soms kiemend met hyalien aanhangsel tot $20 \times 3,5 \mu\text{m}$, apiculus kort.

Basidiën: $15-24 \times 6-10 \mu\text{m}$, knotsvormig, 4 sporig, met basale gesp.

Velumelementen: $2-8 \mu\text{m}$ breed, draadvormig of diverticulaat met afgeronde, geknobbeld tot vingerachtige uitstulpingen, hyalien, dunwandig, gesepeteerd, met gespen, vaak bedekt met korreltjes.

Pileipellishyfen: $5-17 \mu\text{m}$ dik, hyalien, dunwandig, deels met gespen.

Steelhyfen: tot $15 \mu\text{m}$ dik, $\pm$ opgeblazen en ingesnoerd aan de septen, hyalien, dunwandig, gesepeteerd en deels met gespen.

Hyfen van haren van basaal knolletje: $2-4 \mu\text{m}$ dik, hyalien, dunwandig, gesepeteerd, met gespen.

Cheilocystiden: $45-95 \times 14-23 \mu\text{m}$, utriform tot subcilindrisch-knotsvormig, hyalien, dunwandig.

Pleurocystiden: $57-123 \times 11-31 \mu\text{m}$, utriform, cilindrisch-knotsvormig, hyalien, dunwandig.

Opmerkingen

In een eerdere bijdrage over *Coprinus* (Uljé & Noordeloos 1993) worden er drie secties erkend:

- sectie *Coprinus*, gekarakteriseerd door de aanwezigheid van een draadvormig velum;
- sectie *Pseudocoprinus*, zonder velum of een zeer minuscuul velum in combinatie met pileocystiden;
- Veliformes* met een velum dat, tenminste gedeeltelijk, samengesteld is uit globuleuze elementen.

De sectie *Coprinus* is voornamelijk gebaseerd op kenmerken van het velum: subsectie *Coprinus* (= *Annulati* J.E. Lange 1915), subsectie *Atramentarii* (Fr.) Konrad & Maubl. (1930), subsectie *Alachuani* Singer (1948) en subsectie *Lanatulii* Singer (1986).

Coprinus kubickae wordt ingedeeld bij de subsectie *Alachuani*, die vooral gekenmerkt wordt door de kleine vruchtlichamen, een los aangehecht velum dat gemakkelijk kan verwijderd worden en bestaat uit vertakte diverticulate hyfen. In hun studie over *Coprinus* (Uljé & Noordeloos 1997) worden 36 soorten beschreven uit voornoemde sectie die voorkomen in Nederland en nabije landen.

Tijdens het onderzoek werden de beste vondsten gedaan in rietkragen langs vijvers met aflopende, zeer natte oevers waar de zwammetjes, niet zelden,

op liggende fragmenten en scheden van rechtopstaande en nog levende rietstengels gevonden werden, solitair of (meestal) in groepjes, met rijpe en knopvormige vruchtlichamen. Het voordeel van dergelijke biotopen is dat men er ook in droge periodes met succes kan gaan zoeken.

Vochtige rietvelden zijn eveneens gunstige groeiplaatsen maar in droge periodes zijn ze echter minder interessant.

Knopvormige primordiën kunnen zeer goed in een vochtige kamer uitgekweekt worden tot rijpe vruchtlichamen. Op die manier kunnen op korte tijd (na enkele uren) alle stadia van de vruchtvorming verkregen worden die dan in optimale vorm kunnen gecontroleerd worden. Men dient wel rekening te houden met de mogelijkheid dat men, door het zeer kortstondig karakter van deze snel groeiende inktzwammetjes, zijn nachtrust, voor het onderzoek, een poosje dient te onderbreken.

De beschreven soort, wordt in de door mij geraadpleegde literatuur niet of als zeldzaam vermeld. De soort is echter niet zeldzaam maar wordt eerder over het hoofd gezien omdat er wellicht niet of nauwelijks op het juiste tijdstip en op de juiste groeiplaats gezocht wordt.

Voor het onderzoek van de pileipellishyfen, dat op vers materiaal werd uitgevoerd, blijkt een kritische analyse zeer moeilijk uitvoerbaar op (oude) exsiccata (Uljé & Noordeloos 1997).

In broeikassen, waar *Coprinus kubickae* soms gevonden wordt blijken de vruchtlichamen en de cystiden groter te worden dan elders (Uljé & Noordeloos 1997).

Over het voorkomen van *Coprinus kubickae* in de ons omringende landen is weinig bekend. Blijkbaar wordt in die landen (behalve in Nederland) weinig gericht onderzoek verricht naar deze toch wel opmerkelijke zwammetjes.

Onderzocht materiaal

Schelle "Maaienhoek", IFBL: C4.55.11, op dode, liggende en staande stengels van Riet (*Phragmites australis*) en dode bladeren van Moeraszegge (*Carex acutiformis*), 11.06.98, 25.06.98, 4.07.98, 14.07.98, De Meulder (BR). Antwerpen Linkeroever, IFBL: C4.25.24, aan de basis van staande stengels van Riet, 26.06.98, De Meulder. Niel "Walenhoek", IFBL: C4.55.41, aan de basis van staande en drijvende, dode stengels van Riet, 27.06.98, 7.08.98, 9.08.98, 13.08.98, 16.08.98, 18.08.98, 23.08.98, De Meulder (BR). Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, op dode, liggende stengels van Riet, 28.07.98, De Meulder (BR). Boom "De Schorre", IFBL: D4.16.12, op dode, liggende stengels en

← **Plaat 2:** G: cheilocystiden, H: pleurocystiden, I: steelhyfen, J: pileipellishyfen, K: hyfen van haren van basaal knolletje.

bladeren van Riet in zeer vochtig gemaaid rietveld, (tientallen primordiën), 29.08.98, De Meulder (BR).

De gevonden soort komt niet voor in de "Aantekeninglijst" (1996). In het herbarium van de Gentse universiteit, noch in dat van de Nationale Plantentuin te Meise werden exsiccata ervan aangetroffen zodat mag verondersteld worden dat het een nieuwe soort voor België is.

Herbariummateriaal van de beschreven soort werd overgemaakt aan de Nationale Plantentuin te Meise (BR).

Met dank aan de Heer Uljé voor de determinatie en toezending van een overdruk uit *Persoonia* (1997)

betreffende de subsectie *Alachuani*.

Literatuur

- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1995) — Pilze der Schweiz. Band 4 Luzern.
- ULJÉ C.B. (1995) — *Coprinus* deel 5, Sect. *Alachuani* (private publ.).
- ULJÉ C.B. & NOORDELOOS M.E. (1993) — Studies in *Coprinus* III. *Persoonia* **15**: 257-301.
- ULJÉ C.B. & NOORDELOOS M.E. (1997) — Studies in *Coprinus* IV- *Coprinus* section *Coprinus*, subdivision and revision of subsection *Alachuani*. *Persoonia* **16**: 265-333.

Onderzoek naar het voorkomen van microfungi op Riet (*Phragmites australis*) deel 2

Hubert De Meulder

Verenigde Natieslaan 131, B-2660 Hoboken

Summary

In the previous report (AMK Mededelingen 98.3.70-75, part 1) on the investigation of microfungi associated with dead stems and leaves of Reed (*Phragmites australis*) eight species were discussed.

In this second part 2, eight species more are briefly described and illustrated with macro- and microscopical drawings. They belong to the following groups; Leotiales: *Lachnum controversum*, *Belonopsis hydrophila* and *Belonopsis retincola*; Rhytismatales: *Lophodermium arundinaceum*; Sphaeriales: *Phomatospora berkeleyi*; Dotideales: *Lophiostoma semiliberum* and *Pleospora vagans*; Coelomycetes: *Cytophloea rimosa*.

The research will be continued.

Samenvatting

In het vorig rapport (AMK Mededelingen 98.3.70-75, deel 1) werden tijdens een onderzoek naar het voorkomen van microfungi op dode stengels en bladeren van Riet, acht soorten beschreven en geïllustreerd.

In dit tweede deel komen andermaal acht soorten aan de beurt. Zij behoren tot de volgende groepen; Leotiales: *Lachnum controversum*, *Belonopsis hydrophila* en *Belonopsis retincola*; Rhytismatales: *Lophodermium arundinaceum*; Sphaeriales: *Phomatospora berkeleyi*; Dotideales: *Lophiostoma semiliberum* en *Pleospora vagans*; Coelomycetes: *Cytophloea rimosa*.

Het onderzoek wordt voortgezet.

Beschrijving per soort

9. *LACHNUM CONTROVERSUM* (Cooke) Rehm

Syn.: *Dasyscyphus controversus* (Cooke) Rehm

Rietfranjekelkje (Plaat 1, Figuur 1)

Apotheciën: circa 1,5 mm diameter, bekervormig tot vlak; steel circa 1 mm lang; hymenium wit, droog roseachtig tot vleeskleurig, rand en excipulum donzig wit behaard, gezellig op het substraat.

Haren: 47-80 × 4 µm, cilindrisch, dunwandig, iets verdikt aan de top en afgerond, met septen, boven hyalien, onder geelachtig, met fijne korreltjes bedekt.

Asci: 38-76 × 4-6 µm cilindrisch-knotsvormig, dunwandig, 8-sporig, J+.

Sporen: 8-11 × 1,5-2 µm spoelvormig, dunwandig, hyalien, onregelmatig schuin 2-rijig.

Parafysen: circa 3,5 µm diameter, lancetvormig, uitlopend in een scherpe, lange punt, boven de asci uitstekend, 1 sept, inhoud vaak met druppels.

Onderzocht materiaal: o.a.: Terhagen "Opgespoten kleiput", IFBL: C4.16.14, 12.04.98; Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, 28.04.98; Niel "Walenhoek", IFBL: C4.55.41, 8.05.98; De Meulder (BR), op dode stengels en bladeren van Riet (*Phragmites australis*). Algemeen.

Opmerkingen

Dit is wellicht de algemeenste *Lachnum*soort die voorkomt op Riet; de cilindrische, gesepteerde haren, geheel bedekt met fijne korreltjes zijn karakteristiek.

Recent werden de secties binnen het geslacht *Dasyscyphus* beschouwd als aparte geslachten, vooral gebaseerd op de kenmerken van de haren.

10. *BELONOPSIS HYDROPHILA* (P.Karst.) Nannf.

Syn.: *Tapesia hydrophila* (P.Karst.) Rehm

Oevertviltmollisia (Plaat 1, figuur 2)

Apotheciën: 1-2 mm diameter, met vrij dikke lichtgrijze rand; hymenium grijsachtig, excipulum iets donkerder, tegen de basis bruinachtig, op een dicht zwartbruin hyfenvilt dat de rietstengel bedekt; weefsel met calciumoxalaat-kristallen van verschillende grootte tot circa 19 × 17 µm.

Subiculumhyfen: 3-4 µm diameter, bruin, dikwandig, gesepteerd, niet vertakt.

Asci: 48-74 × 5-8 µm, cilindrisch-knotsvormig, aan de top iets stomp-conisch, dunwandig, 8-sporig, J+.

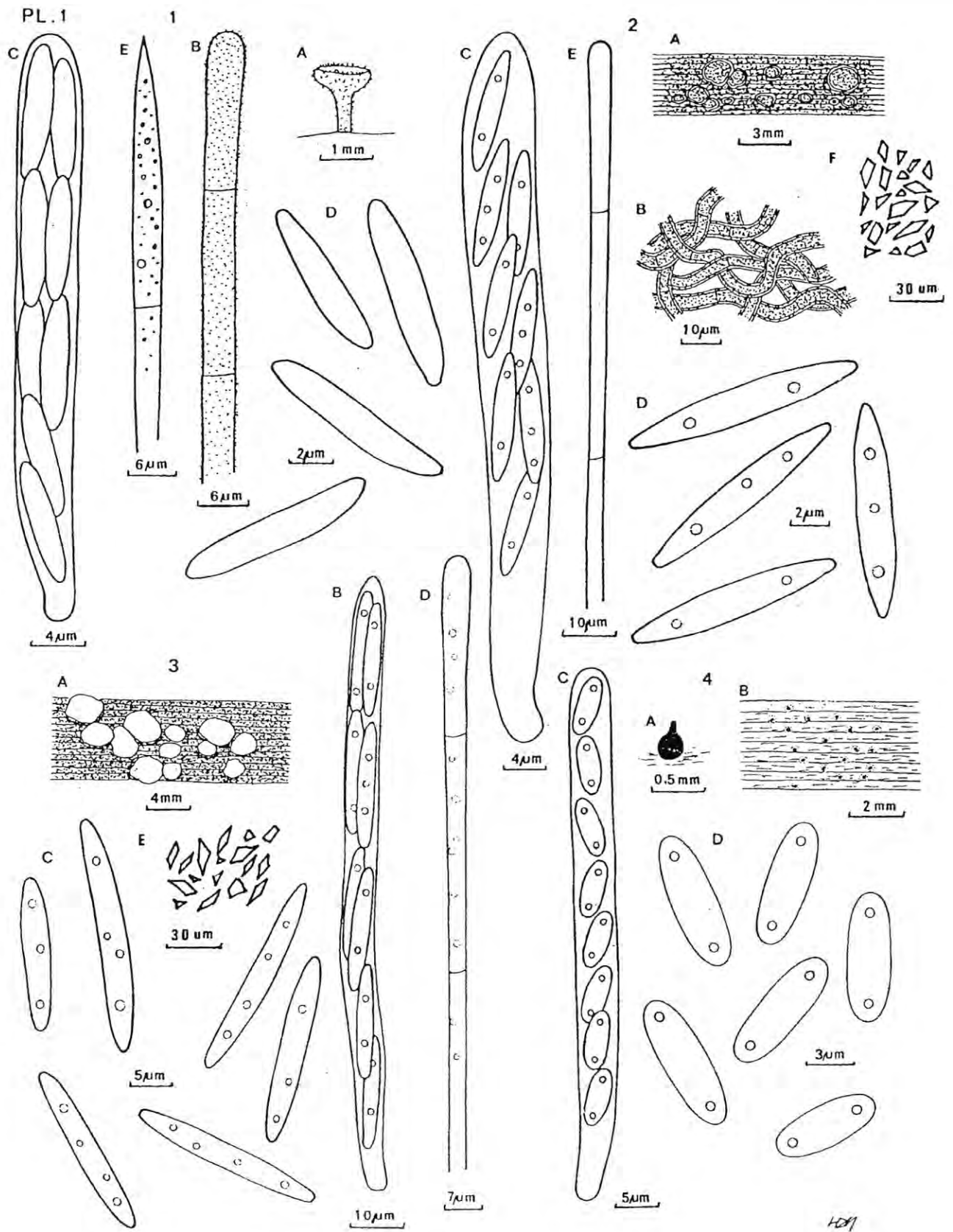
Sporen: 9,5-11,4 × 1,5-2 µm, elliptisch, aan de uiteinden iets toegespitst, hyalien, dunwandig, inhoud met enkele druppeltjes, 2-rijig.

Parafysen: circa 2 µm diameter, draadvormig, naar de top iets dikker tot 3 µm, met septen, even lang als de asci.

Onderzocht materiaal: o.a.: Boom "De Schorre", IFBL: D4.16.12, 18.04.98; Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, 24.04.98; Terhagen "Opgespoten kleiput", IFBL: C4.16.14, 11.05.98; De Meulder (BR), op dode, nat liggende en staande stengels met natte basis van Riet (*Phragmites australis*). Zeer algemeen.

Opmerkingen

Belonopsis wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van calciumoxalaat-kristallen in het weefsel van de vruchtlichamen.

Op grond van de aanwezigheid van subiculumhyfen op het substraat waarop zich de apotheciën bevinden, werd de soort voorheen door vele auteurs bij het geslacht *Tapesia* ondergebracht. Vanwege de variabiliteit is dit kenmerk niet bruikbaar (Arnold et al. 1995).

11. *BELONOPSIS RETINCOLA* (Rabenh.) Mangelot

Syn.: *Tapesia retincola* (Rabenh.) P.Karst.

Tapesia knieffii (Wallr.) Kunze

Rietviltmollisia (Plaat 1, figuur 3)

Apotheciën: 1,5-3,5 mm diameter, eerst napvormig, later afgeplat, zittend; rand grijs; hymenium bleek geelachtig, op een dicht zwart hyfenvilt dat de rietstengel bedekt; weefsel met calciumoxalaatkristallen van verschillende grootte tot circa $19 \times 17 \mu\text{m}$.

Subiculumhyfen: 3-4 μm diameter, bruin, dikwandig, gesepteerd, niet vertakt.

Asci: $104-133 \times 6-8 \mu\text{m}$, cilindrisch-knotsvormig, aan de top iets stomp-conisch, dunwandig, 8-sporig, J+.

Sporen: $19-27 \times 2-4 \mu\text{m}$, cilindrisch, iets toegespitst aan de uiteinden, recht of iets gekromd, glad, kleurloos, dunwandig, inhoud met kleine druppeltjes, 2-rijig.

Parafysen: draadvormig, even lang als de asci, aan de top iets verbreed tot 3,5 μm met enkele druppeltjes, gesepteerd.

Onderzocht materiaal: o.a.: Hoboken "Polder", IFBL C4.35.23, 8.04.98; Niel "Walenhoek", IFBL: C4.55.41, 8.05.98; Antwerpen Linkeroever, IFBL: C4.25.24, 6.06.98; De Meulder (BR), op dode, nat liggende en staande stengels met natte basis van Riet (*Phragmites australis*). Vrij algemeen.

Opmerkingen

Verschilt van *Belonopsis hydrophila* vooral door de kleur van de vruchtlichamen en de grootte van de sporen. Zie verder bij *B. hydrophila*.

12. *LOPHODERMIMUM ARUNDINACEUM* (Schrad.: Fr.) Chevall.

Rietspleetlip (Plaat 2, figuur 1)

Apotheciën: 1,3-1,5 $\times$ 0,5-0,6 mm, elliptisch, met mediane lengtespleet, eerst bedekt met de epidermis, later aan het oppervlak; zwart met grijsbruin hymenium, verspreid over het bladoppervlak.

Asci: $104-120 \times 10-13 \mu\text{m}$, cilindrisch-knotsvormig, dunwandig, aan de top stomp conisch, 8-sporig, J+.

Sporen: $80-100 \times 1,5-2 \mu\text{m}$, puntig uitlopend, hyalien, dunwandig, inhoud met druppels, parallel in een bundel.

Parafysen: circa 2 μm diameter, draadvormig, aan de top spiraalvormig gekromd, niet gesepteerd.

Onderzocht materiaal: o.a.: Boom "De Schorre", IFBL: D4.16.12, 18.04.98; Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, 24.04.98; Terhagen "Opgespoten kleiput", IFBL D4.16.24, 3.05.98; De Meulder (BR), op dode stengels en bladeren van Riet (*Phragmites australis*). Zeer algemeen.

Opmerkingen

Deze ascomycete wordt vooral gekenmerkt door de zwarte, boonvormige, overlans gespleten vruchtlichamen die zich vanonder de epidermis ontwikkelen. De draadvormige sporen zijn typisch voor dit geslacht.

13. *PHOMATOSPORA BERKELEYI* Sacc.

(Plaat 1, figuur 4)

Peritheciën: circa 0,2 mm diameter, zwart, ingebed onder de epidermis met een kleine papil aan het oppervlak.

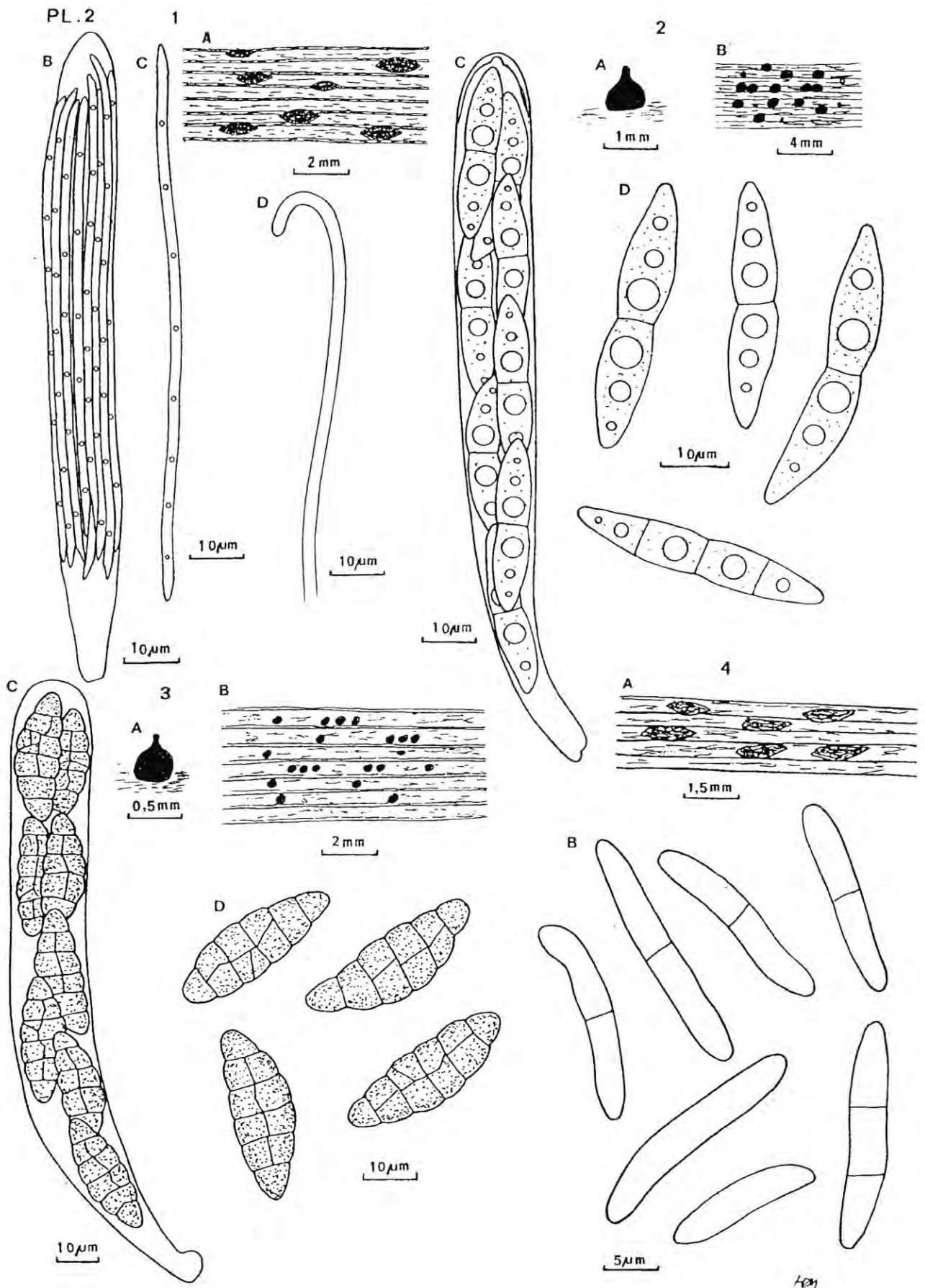
Asci: $50-90 \times 4-6 \mu\text{m}$, cilindrisch, dunwandig, kort gesteeld, 8-sporig.

Sporen: $6-9,5 \times 2,5-3 \mu\text{m}$, elliptisch-cilindrisch, inhoud met een oliedruppel aan ieder eind, hyalien, dunwandig, 1-rijig.

Onderzocht materiaal: Niel "Walenhoek", IFBL: C4.55.41, 17.04.98; Antwerpen Linkeroever, IFBL: C4.25.24, 26.06.98; De Meulder (BR), op dode stengels van Riet (*Phragmites australis*). Niet algemeen.

Opmerkingen: Het geslacht *Phomatospora* wordt gekenmerkt door de ontwikkeling van vruchtlichamen in plantenstengels, varens en grashalmen en de afwezigheid van een stroma, tevens door niet gesepteerde sporen.

← **Plaat 1** fig. 1. *Lachnum controversum*. A: apothecium, B: haar, C: ascus, D: sporen, E: parafyse. fig. 2. *Belonopsis hydrophila*. A: apothecium, B: subiculumhyfen, C: ascus, D: sporen, E: parafyse, F: kristallen. fig. 3. *Belonopsis retincola*. A: apothecium, B: ascus, C: sporen, D: parafyse, E: kristallen. fig. 4. *Phomatospora berkeleyi*. A: peritheciën op substraat, B: peritheciën, C: ascus, D: sporen.

14. LOPHIOSTOMA SEMILIBERUM (Desm.) Ces. & De Not.

(Plaat 2, figuur 2)

Peritheciën: 0,5-1 mm diameter, eerst onder de epidermis ingezonken, later gedeeltelijk vrij aan het oppervlak, aan de basis plat, zwart, met korte papil.

Asci: 95-170 × 12-14 µm, knotsvormig, kort gesteld, boven afgerond, dikwandig, 8-sporig, J-.

Sporen: 30-38 × 5,7-7,6 µm spoelvormig, dunwandig, uiteinden spits uitlopend, hyalien of strokleurig, in het midden met 1 septe en daar ingesnoerd, soms met 2-3 septen, inhoud met meerdere grote druppels, 1-2 rijig.

Onderzocht materiaal: o.a.: Schelle "Maaienhoek", IFBL: C4.55.11, 21.02.98; Niel "Walenhoek", IFBL: C4.55.41, 17.04.98; Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, 14.05.98; De Meulder (BR), op dode stengels van Riet (*Phragmites australis*). Vrij algemeen.

Opmerkingen

Door Munk (1957) wordt de soort als synoniem aanzien van *L. arundinis* (Pers.) Ces. & De Not. een soort met bruine sporen en duidelijke septen terwijl de sporen van *L. semiliberum* lange tijd hyalien blijven met 1 septe (soms 2-4 onduidelijke).

Ellis (1985) is het daarmee niet eens en beschrijft deze pyrenomyceet als een aparte soort.

15. PLEOSPORA VAGANS Niessl

(Plaat 2, figuur 3)

Peritheciën: 0,2-0,3 mm diameter, verspreid, eerst bedekt met de epidermis, met of zonder papil, zwart, glad.

Asci: 144-162 × 19-20 µm, cilindervormig, met korte steel, dunwandig, 8-sporig.

Sporen: 30-34 × 9,5-11 µm met 5 dwarsepten en 1 langssepte of 2 in de dikste cellen, ingesnoerd aan de septen, recht of asymmetrisch of iets gebogen, min of meer puntig aan de uiteinden, 1-2-rijig, strogeel.

← **Plaat 2** fig. 1. *Lophodermium arundinaceum*. A: apothecium, B: ascus, C: spore, D: parafyse. fig. 2. *Lophiostoma semiliberum*. A: peritheciën, B: peritheciën op substraat, C: ascus, D: sporen (× 1500). fig. 3. *Pleospora vagans*. A: peritheciën, B: peritheciën op substraat, C: ascus, D: sporen. fig. 4. *Cytoplacosphaeria rimosa*. A: conidiomata, B: conidiën.

Onderzocht materiaal: Schelle "Maaienhoek", IFBL: C4.55.11, 11.04.98; Antwerpen Linkeroever, IFBL: C4.25.24, 19.04.98; Bazel, IFBL: C4.45.31, 14.06.98; De Meulder (BR), op dode, liggende en staande stengels van Riet (*Phragmites australis*). Niet algemeen.

Opmerkingen

Volgens Dennis (1978-1981) is dit een van de algemeenste zwammen op dode bladeren en halmen van grassen. Op Riet kon ik zelf de soort slechts enkele malen noteren.

Het geslacht wordt vooral gekenmerkt door de bruine sporen die zowel overlans als dwars gesep-teerd zijn.

16. CYTOPLACOSPHERIA RIMOSA (Oudem.) Petr.

(Plaat 2, figuur 4)

Conidiomata: tot 1,5 mm diameter, onder de epidermis, bruinzwart, vormt lineaire stromata die de epidermis doen splijten.

Conidiën: 13-24 × 2,5-3,5 µm, onregelmatig cilindervormig, hyalien, meestal met mediane sept.

Onderzocht materiaal: op afgestorven, liggende rietstengels (*Phragmites australis*), Hoboken "Polder", IFBL: C4.35.23, 18.01.98; De Meulder (BR). Niet algemeen.

Opmerkingen

Deze imperfecte zwam behoort tot de Coelomycetes waarbij de conidiëndragers voorkomen in vruchtlichamen terwijl bij de Hyphomycetes de conidiëndragers naakt zijn en ongeveer vrij. De soort is wellicht de conidiale vorm van een *Scirrhia*-soort (Ellis 1985).

Literatuur

- ARNOLDS E. ET AL. (1995) — Overzicht van de Paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1981) — Pilze der Schweiz, Band 1 Ascomyceten.
- DE MEULDER H. (1998) — Onderzoek naar het voorkomen van microfungi op Riet (Deel 1). *Meded. Kon. Antwerpse Mycol. Kring* **98**: 70-75.
- DENNIS R.W.G. (1949) — A revision of the British Hyaloscyphaceae with notes on related European species. *Mycol. Papers* 32.
- DENNIS R.W.G. (1978-1981) — British Ascomycetes. Revised edition. Vaduz, J. Cramer.
- ELLIS M.B. & ELLIS J.P. (1985) — Microfungi on Land

Plants. Croom Helm.

MUNK A. (1957) — Danish Pyrenomycetes. Munksgaard Copenhagen.

VANDEVEN E. ET AL. (1996) — Aantekenlijst voor zwammen en slijmzwammen.

De Helmharpoenzwam, *Hohenbuehelia culmicola* Bon, in onze duinen

Pol Debaenst* & Ruben Walley**

*Burgweg 19, 8630 Veurne

**Lab. Plantkunde, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Zestien maart bleek toch wat te vroeg om Morieljes te vinden in het Staatsnatuurreservaat De Westhoek in De Panne. Niet getreurd, meestal vindt men dan toch iets anders. Tijdens de terugweg vond één van ons (PD) op een bemost plekje tussen Helm één donkerkleurig, oesterzwamachtig klein paddestoeltje.

Beschrijving

Hoed: 15 mm diameter, bruinachtig donkergrijs, licht gewelfd, bijna rond tot iets niervormig, aan de zijkant licht ingedeukt boven de excentrisch geplaatste steel.

Plaatjes: aflopend, bleek crèmekleurig.

Steel: 20 × 4 mm, excentrisch, stevig, met aanklevend zand en mos, min of meer robuust in verhouding tot de hoed.

Vlees: wit, 1,5 mm dik in de hoed.

Sporee: wit.

Bij nazicht met Courtecuisse & Duhem kon het gedetermineerd worden als *Hohenbuehelia culmicola*, een niet eerder gesignaleerde soort voor de Belgische mycoflora. Later werd de determinatie

ook microscopisch bevestigd. De Helmharpoenzwam is een zeldzame duinsoort, die tot op heden enkel gevonden werd in Denemarken, Nederland, Frankrijk en Groot-Brittannië. Treffende foto's vindt men in *Doc. Mycol.* 19(74): 65 en *Svampe* 33: 45.

Enkele maanden later stuitte één van ons (RW) in het herbarium te Meise op een naamloze "*Pleurotus*" nov. sp. "voisin de *Pleurotus tremulus*" Nieuwsgierig werd het exsiccaat geopend en jawel, opnieuw *Hohenbuehelia culmicola*, ditmaal verzameld eind vorige eeuw door Mevrouw Rousseau aan onze westkust. De aanduiding enkele decennia later dat het een onbeschreven soort betrof (*Hohenbuehelia* maakte vroeger deel uit van *Pleurotus*) werd gedaan door Paul Heinemann, wat nogmaals getuigt van diens mycologisch talent.

Exsiccata: De Panne, Staatsnatuurreservaat De Westhoek, C0.56.41, 16-3-1998, op stengel *Ammophila arenaria*, in het zand net onder laagje mos, Debaenst 98-51 (priv. herb.). Koksijde, op wortels van *Ammophila arenaria*, nov. 1907, Rousseau s.n. (BR, MYC 82798,57).

Agrocybe praecox (Vroege leemhoed) en zijn kleine broertje *Agrocybe paludosa* (Moerasleemhoed)

André de Haan

Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout

Summary

Agrocybe praecox and the closely related *A. paludosa* are compared using macro- and microscopical features. Based on the difference between spores, cheilocystidia, pileipellis- and stipitipellisstructure as well as the habitat and substrate preference, it is concluded that both taxa are not specific.

Microscopical drawings and a comparative table, summarizing the main differences, are given.

De in het voorjaar plaatselijk zeer algemene Vroege leemhoed [*Agrocybe praecox* (Pers.: Fr.)Fayod] heeft een kleiner broertje de Moerasleemhoed [*Agrocybe paludosa* (J.E. Lange)Watling & Gregory]. Deze laatste soort groeit in vochtige biotopen (venige gronden, moerassige plaatsen, tussen Veenmos, enz.), daar waar *Agrocybe praecox* op voedselrijkere plaatsen voorkomt zoals humusrijke bodems en overvloedig op de tegenwoordig veelgebruikte houtmulch, als bodembedekker van plantsoenen. Beiden zijn overwegend voorjaarssoorten met een fructificatiepiek in april-meï.

Zonder ze echter ooit grondig bekeken te hebben, heeft er binnen onze Kring altijd het idee bestaan dat *Agrocybe paludosa* slechts een tengere en biotoopgebonden vorm was van zijn algemenere grote broer. Inderdaad zijn er, buiten de kleinere, slanke statuur, weinig uiterlijke kenmerken ter onderscheid. Er is de bij *A. paludosa* de vrij stevige opstijgende ring; maar dit hebben ook jonge exemplaren van *A. praecox*. De ring is bij deze laatste soort veel minder stevig en bij volgroeide vruchtlichamen hangend en aangedrukt tegen de steel. Trekt men met een pincet voorzichtig de ring los dan blijkt deze bij beide soorten vast te zitten aan de stipitipellis-hyfen onder de ring. Eigenlijk hebben ze dus alle twee een opstaande ring en is dit geen goed kenmerk ter onderscheid. Ook de hoedkleur verschilt weinig, grijs- tot geelbruin, zij het bij de Moerasleemhoed meestal wat bleker en beiden hebben de typische zoetig-meelachtige geur en smaak.

Duidelijker verschillen leveren de microscopische kenmerken. Zo is er de sporenvorm, smal eivormig (vooraanzicht) en amandelvormig (zijaanzicht) met grote, afgeknotte kiemporie bij *Agrocybe paludosa* (Pl. 1 fig. 1); elliptisch tot breed eivormig met zwak afgeknotte kiemporie voor *A. praecox* (Pl. 2 fig. 1). Dit verschil in sporenvorm komt ook tot uiting in de

sporenbreedte en de Q-waarde (verhouding lengte/breedte) met $B_{gem} = 5,2 \mu m$ en $Q = 1,5$ voor *Agrocybe praecox* en $B_{gem} = 6,2 \mu m$ en $Q = 1,7$ bij *A. paludosa*.

Ook de sporenkleur, onder microscoop in NH_3 -oplossing, verschilt een weinig: olijfgeel voor *A. praecox* en meer warm okergeel bij *A. paludosa*.

De lamelrand is bij *A. paludosa* volledig steriel en gevormd uit peervormige cheilocystiden met daartussen, meer verspreid, de lageniforme tot utriforme cystiden (Pl. 2 fig. 2) die men ook op de vlakken van de lamellen aantreft (pleurocystiden, Pl. 2 fig. 3). Bij *A. praecox* ontbreken de peervormige cheilocystiden en is de lamelrand heteromorf en gevormd uit basidiën en verspreide cheilocystiden (Pl. 1 fig. 2) die dezelfde vorm hebben als de pleurocystiden (Pl. 1 fig. 3). De pleurocystiden hebben ongeveer dezelfde vorm, lageniform tot utriform, maar zijn bij *A. paludosa* langer en slanker.

De hoedhuid geeft voor beide soorten ongeveer eenzelfde beeld, met een hymeniforme pileipellis, gevormd uit peervormige tot sferopedunculate cellen. Bij de Vroege leemhoed zijn de hoedhuidcellen wat smaller, 7-10 μm breed en meer knotsvormig (Pl. 1 fig. 4) dan bij de Moerasleemhoed, 10-15 μm breed (Pl. 2 fig. 4).

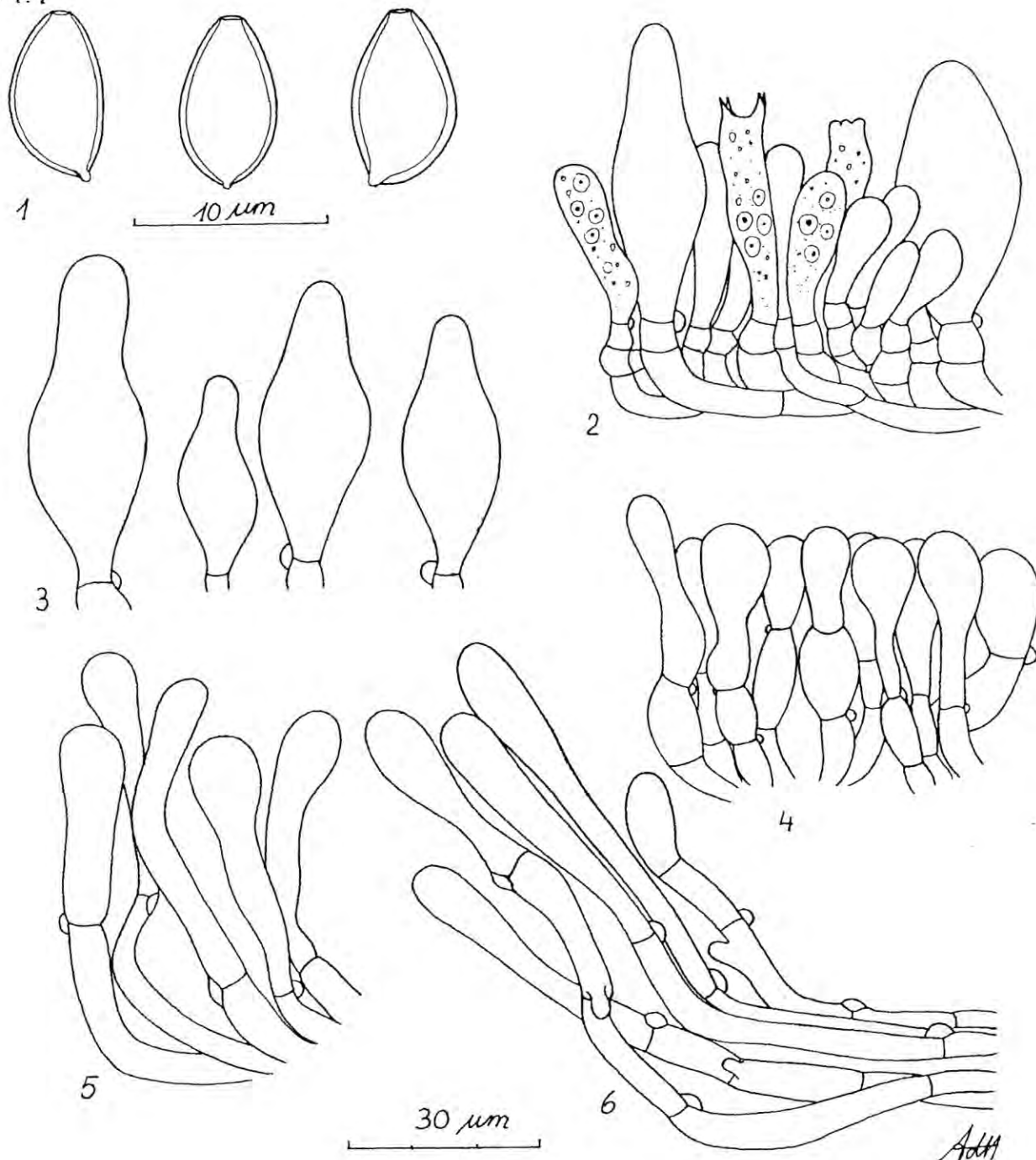
Soms is er bij *Agrocybe praecox* wat verslijming van de hoedhuid, of dit ook bij *A. paludosa* voorkomt kon ik niet vaststellen. Een min of meer verslijmde laag werd voor deze soort wel vermeld en afgebeeld door Breitenbach & Kränzlin (1995).

Volgens Arnolds (1982) is de dikte van de sporenwand een belangrijk onderscheid, bij *A. paludosa* 0,9-1,4 μm en 0,5-0,8 μm voor *A. praecox*. Metingen gaven voor onze collecties, met 0,6-1 μm en 0,3-0,5 μm , een kleiner maar toch ook duidelijk verschil.

Ook vindt hij de verhouding van de steellengte op de hoeddiameter een bruikbaar kenmerk, $<1,7$ voor *A. praecox* en >2 bij *A. paludosa*. Dit laatste kenmerk gaat echter voor onze Moerasleemhoedcollectie, met een ratio van 1,7, niet op; waarschijnlijk te wijten aan de groeiplaats tussen kort gras, in vrij open terrein.

Ook de steelbekleding en de structuur van de ring tonen merkbare verschillen met vrij slanke knotsvormige eindcellen bij *A. praecox* (Pl. 1 fig. 5-6) en

Pl. 1

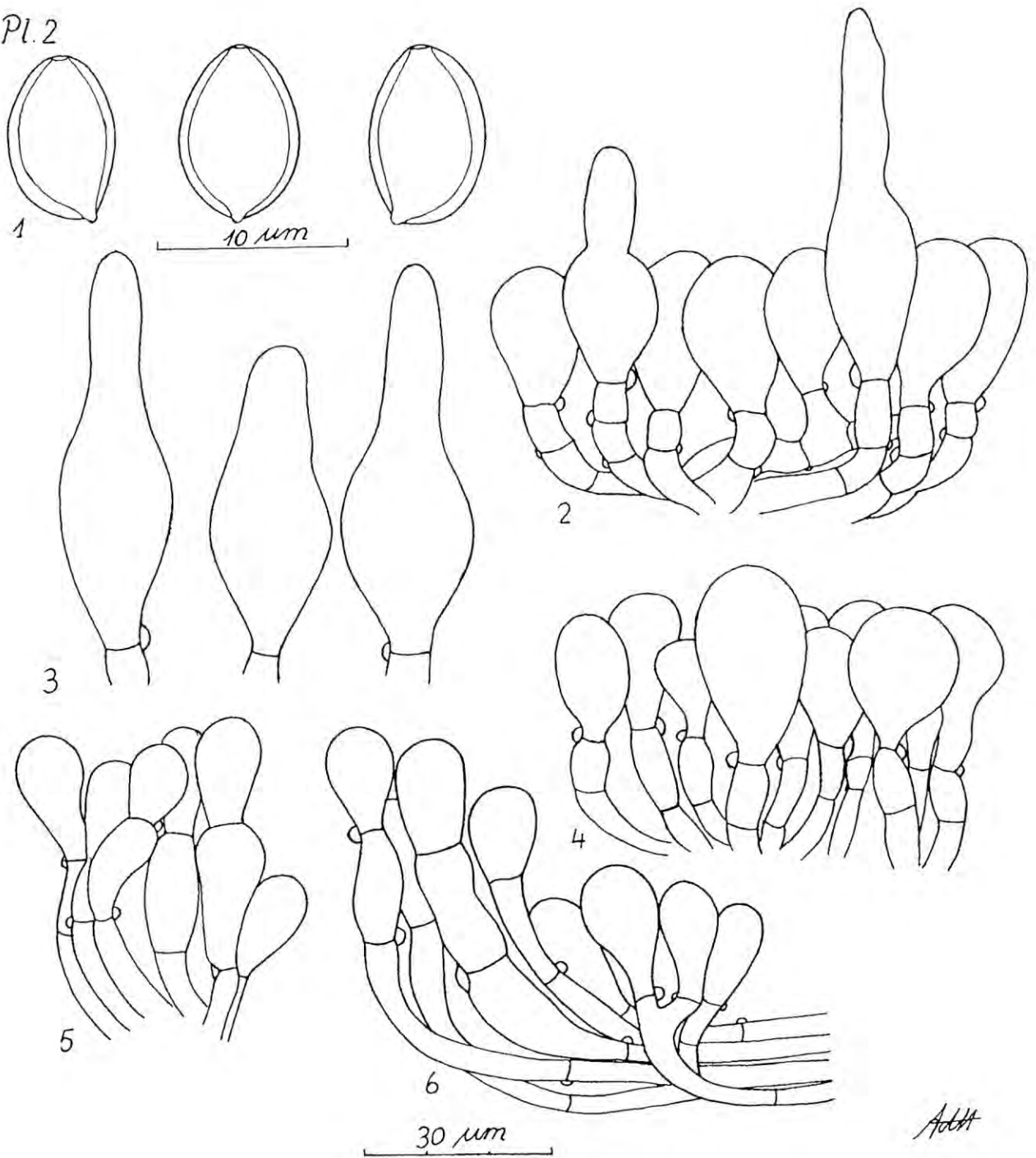

Plaat 1: *Agrocybe praecox* 1. sporen, $\times 3000$; 2. lamelrand met basidiën en cheilocystiden, $\times 1000$; 3. pleurocystiden, $\times 1000$; 4. pileipellis, $\times 1000$;

5. eindcellen van de stipitipellishyfen, $\times 1000$; 6. eindcellen van de velumhyfen, $\times 1000$.

Pl. 2

Plaat 2: *Agrocyste paludosa* 1. sporen, $\times 3000$; 2. lamelrand met cheilocystiden, $\times 1000$; 3. pleurocystiden, $\times 1000$; 4. pileipellis, $\times 1000$; 5. eindcel-

len van de stipitipellislyfen, $\times 1000$; 6. eindcellen van de velumhyfen, $\times 1000$.

kortere, peervormige elementen bij *A. paludosa* (Pl. 2 fig. 5-6).

Samenvattend (zie ook vergelijkende tabel) kan men stellen dat *Agrocybe praecox* en *A. paludosa* twee nauw verwante maar toch duidelijk te onderscheiden soorten zijn met als belangrijkste verschillen de sporenbreedte en Q-waarde, de dikte van de sporenwand, de structuur van de lamelrand, de vorm en afmetingen van de pleurocystiden, de diameter van de pileipelliscellen, de consistentie van de ring op de steel, de structuur van de steelbekleding, de

habitus en de biotoop- en substraatvoorkeur.

Literatuur

- ARNOLDS E. (1982) — Ecology and Coenology of Macrofungi in Grasslands and moist Heatlands in Drenthe, the Netherlands. *Biblioth. Mycol.* 90.
- BREITENBACH J. & KRÄNZLIN F. (1995) — Pilze der Schweiz. Band 4. Blätterpilze 2 Teil.

Vergelijkende tabel

	<i>Agrocybe praecox</i>	<i>Agrocybe paludosa</i>
Habitus	vrij forse paddestoel	kleine, meestal slanke paddestoel
Groeiplaats	op humusrijke grond, bewerkte en bemeste bodem, op houtsnippers	in vochtige, moerassige biotopen, tussen gras, mos, soms tussen <i>Sphagnum</i>
Ring	vergankelijk, eerst opgericht, vlug hangend en aangedrukt tegen de steel	vrij stevig, eerst duidelijk opstijgend, later hangend
Sporenvorm	smal ei- tot amandelvormig, met duidelijk afgeknotte kiemporie	breed elliptisch tot eivormig, met weinig afgeknotte kiemporie
Sporengrootte: $l \times b_1 \times b_2$	gem. $8,7 \times 5,0 \times 5,2 \mu\text{m}$, Q = 1,7	gem. $8,9 \times 6,0 \times 6,4 \mu\text{m}$, Q = 1,5
Sporenkleur in NH ₃ -oplossing	olijfgeel	warm okergeel
Sporenwand	0,3-0,5 μm dik	0,6-1 μm dik
Lamelrand	heteromorf, gevormd uit basidiën en utriforme cystiden	volledig steriel, gevormd uit peer- tot knotsvormige cheilocystiden gemengd met lageniforme cystiden
Pleurocystiden	utriform 30 - 50 (70) μm lang	utriform tot lageniform (30) 50 - 70 μm lang
Pileipelliscellen	knotsvormig 7 - 10 μm breed	peer- tot knotsvormig 10 - 15 μm breed
Eindcellen van de stipitipellis- en velumhyfen	slank knotsvormig	peervormig

Een nieuwe reglementering voor de verkoop van paddestoelen in België

Emile Vandeven

In het Belgisch Staatsblad van 21.11.1997 verscheen een Koninklijk Besluit van 29 augustus 1997 getiteld: "Koninklijk Besluit betreffende de fabricage van en de handel in voedingsmiddelen die uit planten of uit plantebereidingen samengesteld zijn of deze bevatten".

De bijlagen van dit KB bevat ook een lijst met paddestoelen. Artikel 3 van het KB zegt het volgende over deze lijst:

Het is verboden als voedingsmiddelen of verwerkt in voedingsmiddelen te fabriceren en in de handel te brengen:

- a) paddestoelen die niet vermeld zijn in de lijst van eetbare paddestoelen in bijlage bij dit besluit;
- b) voedingsmiddelen, die paddestoelen bevatten, die niet vermeld zijn in de lijst van eetbare paddestoelen in bijlage bij dit besluit;
- c) gedroogde paddestoelen:
  - andere dan deze vermeld in de lijst, deel 1 en 2, indien ze geheel zijn,
  - andere dan deze vermeld in de lijst, deel 1, indien ze in stukken zijn;
- d) verschillende soorten paddestoelen vermeld in de lijst, deel 2 die gemengd zijn met elkaar of met paddestoelen vermeld in de lijst, deel 1;
- e) andere paddestoelen dan verse, die zodanig in stukken gescheurd zijn, dat hun soort niet meer te herkennen is;
- f) paddestoelen vermeld in de lijst, deel 2, die zodanig in stukken gescheurd zijn, dat hun soort niet meer te herkennen is, met uitzondering van truffels en morieljes;
- g) paddestoelen die insecten, insectendelen of insectenafval bevatten;
- h) paddestoelen die niet zodanig vers zijn dat ze een gevaar voor de gezondheid kunnen uitmaken.

De Minister kan een lijst van paddestoelen vaststellen die al dan niet voor de fabricage van aroma's of toevoegsels mogen gebruikt worden.

Artikel 4 zegt onder andere dat: "het is verboden voedingsmiddelen te fabriceren en in de handel te brengen, in voorgedoseerde vorm, samengesteld uit of bevattende één of meer soorten paddestoelen die vermeld zijn in de lijst in bijlage bij dit besluit indien geen voorafgaande notificatie bij de Dienst uitgevoerd werd overeenkomstig de een aantal bepalingen. Onder voorgedoseerde vorm verstaat men o.a. capsules, comprimés, gelulen, ampullen, ..., zodat ze op een geneesmiddellenvorm gaan lijken".

Het toezicht op deze reglementering wordt uitgeoefend door: de officieren van de gerechtelijke politie, de burgemeesters of de door hen hiertoe gemachtigden, de eetwaren- en de farmaceutische inspectie. Overtredingen kunnen gestraft worden met geldboeten en/of gevangenisstraffen.

De gebruikte naamgeving, zowel de wetenschappelijke als Nederlandse namen, in de lijst is deze die gebruikt wordt in de tekst van het Koninklijk Besluit.

Deel 1: gekweekte eetbare paddestoelen

Wetenschappelijke naam — Nederlandse naam

- Agaricus arvensis Sch.: Fr. — Anijschampignon
 Agaricus bisporus (Lange) Sing. var. albidus (Lange) Sing. — Gekweekte champignon
 Agaricus bisporus (Lange) Sing. var. avellanus (Lange) Sing. — Kastanjechampignon
 Agaricus bitorquis (Quélet) Saccardo — Straatchampignon
 Agaricus campestris L.: Fr. — Weidechampignon
 Agaricus silvicola (Vitt.) Peck — Slanke anijschampignon
 Agrocybe cylindracea (DC.: Fr.) Maire — Populierleemhoed
 Coprinus comatus (Miill.: Fr.) Pers. — Geschubde inktzwam
 Flammulina velutipes (Curt.: Fr.) Singer — Fluweelpootje
 Ganoderma tsugae Murr.
 Grifola frondosa (Dicks.: Fr.) S.F.Gray — Eikhaas
 Hypholoma capnoides (Fr.: Fr.) Kummer — Dennezwavelkop
 Hericium erinaceus (Bull.: Fr.) Pers. — Pruikszwam
 Hirneola auricula-judae (Bull.: Fr.) Berk. — Judasoor
 Hypsizygos tessulatus (Bull.: Fr.) Sing. — Bulla Shimeji
 Hypsizygos ulmarius (Bull.: Fr.) Kühner — Iepenzwam
 Laetiporus sulphureus (Bull.: Fr.) Murrill — Zwavelzwam
 Lentinula edodes (Berk.) Pegler — Shiitake
 Lepista nuda (Bull.: Fr.) Cooke — Paarse schijnridderzwam
 Leucoagaricus leucothites (Vitt.) Wasser — Blanke Parasolzwam
 Lyophyllum shimeji (Kawam.) Hongo — Hon-Shimeji
 Morchella esculenta (L.: Fr.) Pers. — Gewone morielje
 Pholiota mutabilis (Scop.: Fr.) Kumm. Smith & Singer — Kleine bundelzwam
 Pholiota nameko (I. Ito) S. Ito & Imai — Nameko
 Pleurotus cornucopiae (Paulet ex Pers.) — Trechteroesterzwam
 Pleurotus citrinopileatus Singer — Goudkleurige oesterzwam
 Pleurotus colombinus
 Pleurotus cystidiosus O.K. Miller
 Pleurotus eryngii (DC.: Fr.) Quélet — Kruisdisteloesterzwam
 Pleurotus flabellatus (M.J. Berk & Broome) Sacc.
 Pleurotus ostreatus (Jacq. Fr.) Kummer — Gewone oesterzwam
 Pleurotus pulmonarius (Fr.: Fr.) Quélet — Bleke oesterzwam
 Pleurotus sajor-caju (Fries) Singer
 Pleurotus salmoneostramineus Vassil — Zalmoesterzwam
 Pleurotus sp. Florida (Eger) — Floridazwam
 Polyporus umbellatus (Pers.: Fr.) Fr. — Schermpjeseikhaas
 Stropharia rugosoannulata Murrill — Blauwplaatstropharia
 Volvariella volvacea (Bull.: Fr.) Singer — Rijststrozwam, Tropische beurszwam
 De paddestoelen vermeld in deel 2 in de mate dat ze kunnen

geteeld worden en voor menselijke consumptie geschikt blijven.

Deel 2: wilde paddestoelen die mogen in de handel gebracht worden in zoverre de reglementering van bedreigde soorten dat toelaat.

Wetenschappelijke naam — Nederlandse naam

Agaricus bitorquis (Quél.) Sacc. — Straatchampignon
 Agaricus campestris L.: Fr. — Weidechampignon
 Agrocybe cylindracea (DC.: Fr.) Maire — Populierleemhoed
 Aleuria aurantia (Pers.: Fr.) Fuck. — Grote oranje bckerzwam
 Amanita rubescens (Pers.: Fr.) S.F. Gray — Parelamaniet
 Armillaria mellea (Vahl.: Fr.) Kummcr s.l. — Honingzwam s.l.
 Hirneola auricula-judae (Bull.: Fr.) Berk. — Judasoor
 Boletus edulis Bull.: Fr. — Eekhoortjesbrood
 Boletus erythropus Pers. — Gewone heksenboleet
 Calocybe gambosa (Fr.: Fr.) Singer — Voorjaarspronkridder
 Cantharellus cibarius Fr.: Fr. — Hanekam; Dooierzwam, Cantharel
 Cantharellus tubaeformis Fr.: Fr. — Trechtercantharel
 Coprinus comatus (Mll.: Fr.) S.F. Gray — Geschubde inktzwam
 Craterellus cornucopioides (L.: Fr.) Pers. — Hoorn-van-overvloed
 Disciotis venosa (Pers.: Fr.) — Grote aderbekerszwam
 Flammulina velutipes (Curt.: Fr.) Singer — Fluweelpootje
 Hydnum repandum L.: Fr. — Gele stekelzwam
 Hygrophoropsis aurantiaca (Wlf.: Fr.)Maire — Valse cantharel
 Laccaria amethystina (Huds.) Cooke — Amethystzwam; Rode koolzwam
 Laccaria laccata (Scop.: Fr.) Cooke — Fopzwam
 Lactarius deliciosus (L.: Fr.) S.F. Gray — Oranjegroene melkzwam
 Langermannia gigantea (Batsch.: Pers.) Rostk. — Reuzenbovist
 Lepista inversa (Scop.) Pat. — Roodbruine trechterzwam
 Lepista nuda (Bull.: Fr.) Cooke — Paarse schijnridderzwam
 Leucoagaricus leucothites (Vitt.) Wasser — Blanke parasolzwam (Lepiota naucina)

Macrolepiota procera (Scop.: Fr.) Singer — Grote parasolzwam
 Marasmius oreades (Bolt.: Fr.) Fr. — Weidekringzwam
 Morchella angusticeps Peck
 Morchella elata Fr.: Fr. — Kegelmorielje
 Morchella esculenta (L.: Fr.) Pers. — Gewone morielje
 Pleurotus ostreatus (Jacq.: Fr.) Kummer — Gewone Oesterzwam
 Russula cyanoxantha (Schaeff.) Fr. — Regenboogrussula
 Russula vesca Fr. — Smakelijke russula
 Russula virescens (Schaeff.) Fr. — Ruwe russula
 Suillus granulatus (L.) O. Kuntze — Melkboleet
 Suillus grevillei (Klotzsch: Fr.) Singer — Gele ringboleet
 Suillus luteus (L.: Fr.) S.F. Gray — Bruine ringboleet
 Tremella fuciformis Berk. — Witte trilzwam
 Tricholoma caligatum (Viv.) Ricken — Matsu-take
 Tricholoma equestre (L.: Fr.) Kummer — Gele ridderzwam
 Tricholoma populinum Lange — Populieridderzwam
 Tricholoma portentosum (Fr.: Fr.) Quélet — Glanzende ridderzwam
 Tricholoma terreum (Sch.: Fr.) Kummer — Donkergrijze ridderzwam
 Tuber aestivum Vitt. — Zomertruffel
 Tuber magnatum Pico sp. — Witte truffel
 Tuber melanosporum Vitt. — Perigordtruffel
 Tuber indicum — Chinese of Aziatische truffel
 Tuber uncinatum Chatin — Bourgognetruffel
 Xerocomus badius (Fr.: Fr.) Gilbert — Kastanjeboleet

Dit KB betekent niet dat de soorten in deel 2 vermeld vrij mogen geplukt worden in de natuur, zelfs niet voor privé gebruik. Voor het plukken van paddestoelen is steeds een toelating van de eigenaar nodig van het gebied waar men wenst te plukken. Zo is het in alle bossen en natuurgebieden die eigendom zijn van het Vlaams Gewest verboden paddestoelen te plukken.

Een merkwaardig boek over paddestoelen uit 1925: *Mes chasses aux champignons - souvenirs mycologiques* door Jules Amann

Tjakko Stijve

Sentier de Clies no 12, CH-1806 St Légier, Zwitserland

Gedurende de meer dan 30 jaren dat ik in Zwitserland handelaars in tweedehands boeken, bazaars en rommelmarkten bezoek, ben ik dit 360 bladzijden tellende boek heel wat keren tegengekomen. Het is allerminst een verzamelaarsobject, al vragen sommige handelaren er 30 Zwitserse franken voor, wat overigens niet veel is vergeleken met de prijs van nieuwe boeken. Jules Amanns opus is, na zijn verschijning bij Vaney-Burnier S.A. te Lausanne, nooit een herdruk waardig gekeurd, totdat de uitgeverij Trait d'Union te Genève het in 1993 opnieuw uitbracht. Deze nieuwe uitgave heeft iets bedriegelijks, want zij wordt gepresenteerd als een "ouvrage de terrain qui se lit comme un roman". Zeker, de uitgever heeft de bruikbaarheid van het boek willen

verhogen door het toevoegen van een serie zwart-wit illustraties van de voornaamste paddestoelen (door ene G. Bertelli), maar die maken het werk nog lang niet tot een veldgids. Bovendien missen zij de charme van de eenvoudige silhouettekeningen, die de oude uitgave verlichtten. Voorts was er in de oude editie, en terecht, sprake van "*Souvenirs mycologiques*". De nieuwe heeft als ondertitel "*Aventures mycologiques*", wat niet hetzelfde is, temeer daar men niet de moeite heeft genomen de inhoud van het boek te actualiseren!

Over de auteur, een (hoog)leraar in de farmacie en lid van menig geleerd genootschap is weinig bekend. Hij had ongetwijfeld didactische gaven en een zéér oubollig gevoel voor humor. Verder be-

hoorde hij tot een type, dat in de eerste helft van deze eeuw nog vrij algemeen was, maar dat nu welhaast is uitgestorven, nl de rijmer, die elke gelegenheid aangreep om zijn doorgaans bescheiden talent te tonen. Deze drang komt in het boek nadrukkelijk tot uiting en maakt het stellig tot het mafste mycologische document dat ooit is uitgegeven. Het is daarom alleen al het bezitten waard! Liefhebbers van gedichten die de zwammenwereld tot onderwerp hebben, komen natuurlijk allereerst aan hun trekken, maar ze moeten wel door heel wat ulevellenrijmen heen bijten...

Voorts is het interessant voor mensen die belangstelling hebben voor allerlei wetenswaardigheden omtrent paddestoelen, zoals oude volkse gebruiken van zekere soorten, bizarre verhalen en feiten, historische op- en misvattingen, kortom voor allerlei zaken, die men in de moderne literatuur niet meer aantreft. Ofschoon het boek in 1925 is verschenen, dateert de rijke informatie die over de paddestoelen wordt gegeven, natuurlijk van ver voor die tijd.

In de inleiding tot zijn mycologische herinneringen stelt Amann de lezer voor aan drie personen, die stellig afsplitsingen zijn van zijn persoonlijkheid:

- *Le Poète*, bijgenaamd "le rimeur fougueux" (het ontbrak Amann stellig niet aan zelfkennis).

- *Maître-Cocq*, een soort tegenvoeter van de genoemde rijmer. Een heel serieus persoon, die onveranderlijk uitmaakt of een paddestoel eetbaar is of niet. Voorts een groot bewonderaar van Rabelais, die hij veelvuldig citeert.

- Tenslotte *le Docteur*, de eminente maar bescheiden mycoloog, die zijn vaak twistende vrienden onveranderlijk weet te verzoenen.

Tijdens het paddestoelenseizoen gaan de drie vrienden wel 1 à 2 maal per week op stap en de mycogastronomie wordt dan niet vergeten. Zo vergast Maître-Cocq zijn vrienden eens op het volgende, bepaald originele menu:

Potage:	olla podrida de champignons
Hors d'oeuvres:	russule integre au gros sel
Roti :	grande lépiote sur le gril, psalliotte des champs à la crème
Relevé:	cèpes à la bordelaise salade d'oreille de lièvre et de paxille involuté
Entremet:	crème mousseline à la clitocybe odorante

Behalve dat dit menu enkel uit paddestoelen bestaat, stemt ook de keuze van de Krulzoom (*Paxillus involutus*) in de salade wel zeer bedenkelijk wegens de giftigheid van deze soort, vooral indien rauw gegeten! Sedert 1925 zijn de opvattingen omtrent de eetbaarheid van vele paddestoelen immers drastisch gewijzigd. Zo vermeldt het boek ettelijke

gordijnzwammen, *Hebeloma crustuliniforme*, *Pisilocybe* (sic) *foenicicii*, *Mycena pura* en *Clavaria formosa* als eetbaar, maar we weten nu dat wij die soorten beter kunnen laten staan. Overigens heeft de heruitgave van het boek bij enige Franse mycologen verontwaardiging gewekt, omdat elke waarschuwing omtrent deze verouderde en dus gevaarlijke opvattingen omtrent eetbaarheid ontbreekt. De uitgever heeft kritiekloos de oude tekst laten afdrucken. Zo is ook het hoofdstukje "Champignons vénéneux" uit den boze, want daarin wordt ophef gemaakt van een oud, maar lang niet altijd werkzaam middel om paddestoelen (zelfs de Groene knolamaniet) te ontgiften door ze te weken in verdunde azijn. Ook Henri Fabre heeft indertijd dit gevaarlijke recept verspreid.

De inleiding van het boek wordt besloten met de "Chant du Départ" van onze dichter:

Allons en route ! Trois gais compagnons
Dont le poil grisonne
Pour aller chasser les beaux champignons
Qu'octobre nous donne

( )

Sur notre chemin, nous recueillerons
Le Grand-Parasol et le Mousseron;
Joyeux, en passant, nous saluerons :
La Psalliotte embaumée, le Meunier odorant
La Russule plombée, le Bolet bleuissant
En zo gaat hij nog even door...

Zoals te verwachten is, wijdt het boek aan de verschillende geslachten aparte hoofdstukken. Bij de behandeling van de boleten vinden we een beschouwing over de groeisnelheid van het Eekhoorn-tjesbrood (*Boletus edulis*), waarbij ene Schimeck wordt geciteerd, die in 5 dagen het gewicht van een enkel exemplaar met een factor 10 zag toenemen. Er is ook een uitvoerige passage over de chemie van de blauwende boleten door enzymatische oxidatie van "boletol", een mythische verbinding door Professor Kögl indertijd uit zijn grote duim gezogen, wat niet weg nam dat diens verhaal tot ver in de jaren zestig toe in allerlei publicaties eerbiedig werd geciteerd! Amann raadt de lezer alle blauwende boleten als verdacht te beschouwen, hetgeen natuurlijk sterk overdreven is, hoewel giftige soorten als *B. satanas* en *B. lupinus* nogal eens met eetbare boleten worden verward.

Over laatstgenoemde zeldzame soort vermeldt de auteur dat die bij het zelfde volume veel zwaarder zou zijn dan andere boleten. Bij het raadplegen van Heinz Engels "*Dickröhrlinge - Die Gattung Boletus In Europa*", dat een uitvoerige beschrijving wijdt aan *B. lupinus*, wordt bevestigd dat het om een "sehr dickfleischige" soort gaat. In dit hoofdstuk

verrijkt onze ijverige rijmelaar de poëzie met een gedichtje van 6 regels, samengesteld uit de (natuurlijk Franse) volksnamen van het Eekhoortjesbrood. Het herhaald opzeggen van dit versje wordt aanbevolen als een werkzaam slaapmiddel. Ook bij de behandeling van de Hanekam laat hij zich niet onbetuigd: de 42 volksnamen van *Cantharellus cibarius* worden gerangschikt tot een cantate, die zelfs op muziek zou kunnen worden gezet!

Wat Amann allemaal te zeggen heeft over de geslachten *Lepiota*, *Hygrophorus*, *Russula*, *Lactarius*, *Cortinarius*, *Hebeloma*, enz. kan hier niet worden behandeld, al zit er hier en daar - tussen rijmelarij en andere oubolligheden - een stuk informatie, waarmee de lezer zijn voordeel kan doen. Zo wordt bij de trechterzwammen een recept gegeven voor een uitstekende anijslikeur, te bereiden uit geurige soorten als *Clitocybe odora*, - *fragrans* en - *suaveolens*.

Interessanter is het hoofdstuk getiteld "*Le Proces du Tue-Mouches*", dat een welkome afwisseling is van de lach-of-ik-schiet humor, die de rest van het boek vaak bezwaart. In dit proces moet worden uitgemaakt of de Vliegezwam werkelijk zijn slechte reputatie als giftige paddestoel heeft verdiend. Een interessante vraag, want zelfs anno 1998 bestaan er nog de meest tegenstrijdige opvattingen over de giftigheid, vooral wat betreft de hallucinogene eigenschappen van deze fraaie amaniet. In het proces is de *Docteur* de openbare aanklager, de *Poète* de rechter, terwijl *Maître-Cocq* met de verdediging is belast.

De auteur laat als getuigen alle klassieke auteurs oproepen, die in de loop der eeuwen over *Amanita muscaria* hebben bericht. Dit is bijzonder interessant voor de gemiddelde lezer, die doorgaans niet bekend zal zijn met de desbetreffende geschriften van Linnaeus, Scopoli, Saccardo en andere vroege mycologen. Zo leert men dat Scopoli al in de 18e eeuw de verdovende (niet dodende) werking op vliegen heeft vastgesteld. Men zal er ook met verbazing van kennismaken dat de bekende mycoloog Krombholz in 1831 de eerste systematische (uiteraard nogal primitieve) toxicologische onderzoeken uitvoerde. Hij gebruikte daartoe niet alleen katten, maar ook duiven en kikkers, alsmede een snoek van 2,5 kg, die hij in een aquarium hield! De verdediger wijst er op dat de 18e eeuwers Schaeffer en Bulliard de zwam rauw aten zonder nadelige gevolgen. Voorts werd de paddestoel zonder bezwaar verdragen door Franse soldaten en door de zusters van het klooster in St. Germain en Laye, waarop de aanklager opmerkt dat zowel soldaten als liefdezusters over een sterke maag beschikken. Rothmayer, een bekende Zwitserse mycoloog uit het

begin van deze eeuw beschouwde de Vliegezwam als onschuldig, maar oneetbaar vanwege de slechte smaak. Op een door hem georganiseerde tentoonstelling prijkte *A. muscaria* met het predikaat "niet giftig", hetgeen door sommige bezoekers uitbundig werd betwijfeld. Geschokt door dit ongeloof in zijn vaders beweringen, at Rothmayers zootje voor de ogen van de verbijsterde toeschouwers twee exemplaren op en ondervond géén kwade gevolgen!

Na het horen van nog andere getuigen, volgt een magistraal requisitor, waarop de verdediging aantoonde dat alle beschuldigingen betreffende de giftigheid berusten op ongecontroleerde overleveringen en verhalen. Bijgevolg wordt de Vliegezwam veroordeeld "*à être banni du marché publique*", maar toch vrijgesproken wat zijn dodelijke giftigheid betreft.

Zoals boven al werd opgemerkt is zelfs bijna 75 jaren later het laatste woord over de giftigheid van *A. muscaria* nog lang niet gesproken, vooral niet wat de hallucinogene eigenschappen betreft. Het is wachten op het boek van de wetenschapper Ralph Cosack, die begin oktober tijdens de Psychoactivity Conference te Amsterdam een boeiende voordracht hield over zijn desbetreffende onderzoeken.

Een opmerkelijk hoofdstukje, dat in de nieuwe editie ontbreekt, is *Le Champignon sacré des Aztèques*. Dit is voor de eerste maal dat ik in een boek van voor 1955 informatie vind over dit onderwerp! Amann citeert de geschriften van de 16e eeuwse Spaanse geestelijken, waarin melding wordt gemaakt van geestverbijsterende paddestoelen, die toenmaals door de Azteken zouden zijn gebruikt. Zo vermeldt Francisco Hernández hun wonderbare eigenschappen: onder invloed van de paddestoel wordt men helderziende; men kan verloren voorwerpen terugvinden, dieven aanwijzen en toekomstige gebeurtenissen voorspellen. Men noemt twee soorten van deze heilige paddestoelen, *Teonanacatl* = godenvlees genaamd, die niet alleen hallucinaties zouden geven, maar ook een geneeskrachtige werking hadden in gevallen van koorts en jicht (de laatste eigenschappen duiken eerst in de jaren zeventig van deze eeuw weer op bij Andrew Weil en andere propagandisten van medicinale en psychoactieve paddestoelen). Het hoofdstuk wordt besloten met de bewering, dat al deze verhalen zouden berusten op een verwarring met peyote of mescal, afgeleid van de hallucinogene cactus *Lophophora williamsii*. Zoals we nu weten heeft deze misvatting het onderzoek betreffende psychoactieve paddestoelen met decennia vertraagd.

Indien bij deze of gene belangstelling is gewekt voor het boek van Jules Amann, kan de nieuwe

uitgave worden besteld bij Trait d'Union S.A. (édition), rue François Perréard 20, CH-1225 Chêne-Bourg, Fax (+41/22) 349 95 26. De prijs is ongeveer 40 Zwitserse frank. De schrijver van dit artikel-

tje bezit twee exemplaren van de eerste druk uit 1925 en stelt er een beschikbaar. De eerste lezer die op een originele wijze van zijn belangstelling blijk geeft, krijgt het boek gratis toegestuurd.

Boekbespreking

Jacob Heilmann-Clausen, Annemieke Verbeken & Jan Vesterholt. 1998. The genus *Lactarius*. Fungi of Northern Europe - Vol. 2. Editor: The Danish Mycological Society. 287 pp., 99 figs., 128 kleurenfoto's.

Dit tweede deel in de met de monografie over het genus *Hygrocybe* (D. Boertmann, 1995) gestarte reeks "Fungi of Northern Europe" behandelt het geslacht *Lactarius* (Melkzwam). Deze monografische bewerking zal mijn inziens niet enkel een mijlpaal betekenen in de kennis en studie van de Melkzwammen van Noord-Europa, maar het genus ook beter toegankelijk maken in een bredere kring van geïnteresseerden.

Het boek heeft eenzelfde voorkomen en opbouw als volume 1. Na de inleiding volgt een uiteenzetting over de gevolgde werkwijze en onmisbare informatie bij het gebruik van het boek, zoals o.a. kleurenaanduidingen, getekende vergrotingen en standaardschikking van de figuren. Na een wat korte typering van het genus *Lactarius* wordt er, uitgebreid en helder geïllustreerd, ingegaan op macro- en microscopische kenmerken. Vooral veel aandacht krijgen hierbij de hoed- en steelkleur; de kleur en het verkleuren van de melk; het uitzicht van hoedhuid; de geur en de smaak. Bij de sporenkenmerken is uiteraard de ornamentatie van groot belang. De bijgevoegde sporenfiguren met verschillende ornamentatietypes verduidelijken de gebruikte terminologie. Veel aandacht wordt besteed aan de steriele elementen van het hymenium. De minder ervaren lezer duizelt het waarschijnlijk bij de gebruikte (hoewel niet nieuwe) termen, niettegenstaande een reële poging wordt gedaan deze ook voor leken verstaanbaar te maken. De structuur en opbouw van de hoedhuid levert ook in het genus *Lactarius* belangrijke taxonomische kenmerken. Elf hoedhuidtypes worden voorgesteld, waarbij grotendeels dezelfde benamingen worden gebruikt als in Flora Agaricina Neerlandica maar ook enkele nieuwe worden geïntroduceerd, verklaard en, gelukkig ook, met natuurgetrouwe voorbeelden verduidelijkt. Een uitgebreid hoofdstuk wordt gewijd aan de indeling van het geslacht met duidelijke omschrijvingen bij de 5 subgenera en de 23 secties en subsecties. Een onderverdeling die vooral gesteund is op het

verschil in opbouw van de hoedhuid. Het algemeen beschrijvend gedeelte sluit af met informatie over de ecologie en de eetbaarheid van de *Lactarius*soorten. De sleutels tot de soorten zijn van het klassieke dichotomische type en bestaan uit een hoofdsleutel die leidt naar 9 deelsleutels. Deze deelsleutels bevatten overwegend natuurlijke groepen (secties of subsecties) of een verzameling ervan. Bij mogelijke verwarring wordt teruggekoppeld naar de gelijkende soort. Bij de enkele keren dat ik de sleutels heb uitgetest bleken deze zeer goed te werken, zij het dat het gebeurde met bekende soorten.

In de sleutels wordt bijna uitsluitend gebruik gemaakt van macroscopische kenmerken. Wanneer er microscopische gebruikt worden, zijn deze steeds vergezeld van uiterlijke kenmerken. Dit maakt het boek ook uitermate geschikt voor liefhebbers zonder microscopische ambities. De 97 soorten worden beschreven en afgebeeld op de voor deze serie vertrouwde wijze. Met uitgebreide macro- en microscopische beschrijvingen, één of meerdere kleurenfoto's en tekeningen van sporen, cystiden en hoedhuid.

De drie auteurs behandelden elk een afzonderlijk deel wat soms merkbaar is in een verschillende opvatting over het soortconcept. Zo wordt er bv. bij *Lactarius tabidus* vrij vlug over deze toch wel kritische soortengroep gewandeld terwijl anderzijds, zoals bij *L. quieticolor*, de argumentatie een meer gestructureerde indruk maakt. De gebruikte kleurenfoto's zijn van goede tot zeer goede kwaliteit. Toch is de belichting niet overal optimaal en dus het gras niet overal even groen. De microscopische tekeningen, die naar mijn gevoel wat meer ruimte mochten innemen, zijn eveneens van hoge kwaliteit, zij het dat de sporenornamentatie bij J. Heilmann-Clausen een wat rafelige indruk maakt. De kleuromschrijvingen maken gebruik van de termen gebruikt in de kleurencode van Kornerup & Wanscher. Termen die voor ons dikwijls weinig verhelderend zijn. Voor de beoordeling van de kleuren is men dus vooral aangewezen op de kleurenfoto's.

Deze kleine (muggenzifterige) onvolkomenheden doen niets af van de waarde van dit, naar mijn mening toekomstige standaardwerk over *Lactarius*. Onmisbaar voor elk niveau van mycoloog, van de ernstige beginner tot de ervaren beroepsbotanicus.

Het is een werk waarvan ik bij mezelf dacht, als ik dit 20 jaar geleden in handen had gehad, zou ik nu heel wat meer over *Lactarius* weten.

Het werk is aanwezig in de KAMK-bibliotheek.

Te koop via Annemieke Verbeken of bij: Svampetryk, Kornblomstvej 6, DK-8381 Mundelstrup, Fax. + 45 86240704.

André de Haan

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften

Karel Van de Put

Mycologia Helvetica vol. 9 (1, 2) 1997

B. Ing bespreekt 66 soorten van corticole Myxomyceten uit Zwitserland, gekweekt in vochtige kamer. *Cordyceps michiganensis*, een eerste Europese vondst, wordt door J. Roth en P. Clerc vermeld uit het Kanton Schwytz, met kleurenfoto, microtekening en vergelijkende tabel met de aanverwante soorten. In een eerste bijdrage over de zwammenflora uit Graubunden bespreekt W. Brandenburger de Meeldauwen, Roesten en Brandzwammen. *Piloporia* (= *Antrodia*) *sajanensis* is een zeldzame boreale polypoor die uit Italië gesignaleerd wordt door Annarosa Bernicchio (met microtekening).

Volume 2 van deze jaargang is volledig gewijd aan paddestoelenconservatie met diverse titels als bescherming, diversiteit van de Macromyceten, gevoelige biotopen, provisoire rode lijst van de in Zwitserland bedreigde hogere zwammen, kwantitatieve benadering van de Nederlandse Rode lijst ea.

Der Tintling 2 (1997)

Dit tijdschrift bevat zeer vele over het algemeen kleinere artikeltjes, voornamelijk voor de beginnelingen en ook dikwijls geschreven door beginnelingen waardoor er wel wat foutieve diagnoses en foto's voorkomen, maar er tevens een vruchtbaar forum van discussie tot stand komt. Anderzijds zijn er ook wel heel wat goed onderbouwde en wetenschappelijk verantwoorde studies. Zo bespreekt F. Kasperek *Dermocybe aureifolia* met kleurenfoto en microtekening, geeft M. Meusers een literatuuroverzicht over *Pholiota alnicola* en verwanten en geeft W. Nowotny een inleiding tot de Myxomyceten met kleurenfoto's van *Lamproderma pulveratum*, *Hemitrichia serpula*, *Metatrichia vesparum*, *Physarum viride* var. *aurantium*, *P. albescens*, *Trichia scabra*, *Diderma nivale*, *D. asperum*, *Arcyria obvelata*, *Lamproderma arcyrioides*, *Hemitrichia calicula*, *Badhamia utricularis*, *Lamproderma sauteri*, *Hemitrichia clavata* en *Arcyria denudata*. Zeker interessant zijn de correcties bij Rose Marie Dähnckes 1200 Pilze: p. 108 = *Hygrophorus aurantiaca*, p. 144 = *Hygrophorus cereopallida*, p. 276 = *Lepista ovispora*, p. 444 =

Volvariella hypopithys, p. 507 = *Agaricus phaeolepiotus*, p. 529 = *Leucoagaricus serenus*, p. 580 = *Conocybe subovalis*, p. 585 = *Bolbitius vitellinus*, p. 679 = zeker geen *Inocybe mixtilis* (= *I. grammata* of *I. calida*), p. 798 = *Cortinarius barbatus* of *C. eburneus*, p. 1044 *Hydnellum peckii*, p. 1111 = *Helvella albida*, p. 1112 = *Helvella connivens* (synoniem: *H. latispora*).

Der Tintling 3(1, 2) 1998

G. Saar bespreekt een vondst van *Lepiota citropylla* uit een bloempot en de mogelijke verschillen met *L. xanthophylla* (met kleurenfoto en microtekening). F. Kasperek beschrijft *Arrhenia lobata* en *A. retiruga*, *Hypholoma subericaceum* en *Macrocystidia cucumis* met zijn variëteiten en *Leucocoprinus cretatus* (met kleurenfoto en microtekening) Van W. Marchina is er een mooie kleurenfoto en macrobeschrijving van *Holwaya mucida*. *Macrolepiota venenata* wordt voorgesteld door R. Martin en A. Gross met kleurenfoto en microtekening en een tabellarische vergelijking met *M. rachodes* var. *hortensis*. Verder is er nog een artikeltje over het gebruik van tondel en geeft T. Brückner een overzicht van de Europese Xerocomussoorten met kleurplaten van *X. moravicus*, *X. leonis*, *X. badius*, *X. badiorufus*, *X. spadiceomaculans*, *X. ferrigineus*, *X. subtomentosus*, *X. parasiticus*, *X. lanatus*, *X. flavus*, *X. truncatus*, *X. quercinus*, *X. chrysenteron* en *X. porosporus*.

Coolia 41 (1998)

Deel 1

C. Aptroot brengt een sleutel tot een dertigtal in Nederland aangetroffen soorten *Didimosphaeria* en *Massarina* en hierop lijkende geslachten. De soorten gevonden na een bosbrand bij Kootwijk worden kort besproken door L. Bos. F. Tjallingi breekt een lans voor een gelijkgerichte duiding bij het gebruik van de termen zwammen, paddestoelen en schimmels. Een verslag van het Mycena-weekend met beschrijving van het terrein en opsomming van de gevonden soorten (27) wordt gebracht door T.

Reynders. In de rubriek Bijzondere waarnemingen en vondsten wordt de Knolparasol-champignon, *Leucoagaricus meleagris* voorgesteld (met microtekening) door A. v.d. Berg en Else Vellinga.

Deel 2

In een stukje "Over de satijnendrempel" brengt R. Sullock-Enzlin een volledige beschrijving en microtekening van *Entoloma moserianum*, *E. costatum* en *E. sericeoides*. Else Vellinga gaat in op de microscopische verschillen van de hoedhuid bij *Pluteus nanus* en *P. phlebophorus* (met microtekening) en E. Arnolds bespreekt *Cantharellus pallens* die als synoniem wordt beschouwd van *C. ferruginascens*, met een sleutel tot de Nederlandse Hanenkammen. In "Coolia van toen" bespreken respectievelijk C. Bas en Marijke Nauta *Mycena rosea*, die toxisch blijkt te zijn (muscarine!) en *Agaricus vaporarius* met verspreidingskaart in Nederland en met macro- en microtekening. Verder zijn er nog kleurenfoto's van *Sowerbyella radiculata* en *Peziza emileia*.

Deel 3

Na een Nieuwsbrief van de werkgroep Kartering met verslagen van de regionale werkgroepen en met een microtekening van *Xenolachne longicornis* bespreken H. Mervielde en J. Stalpers een eerste Europese vondst in het Groothertogdom Luxemburg van *Aleurodiscus canadensis* (met microtekening). *Nectria cosmariospora* is een voor Nederland nieu-

we pyrenomyceet die met microtekening wordt voorgesteld door H. v.d. Aa. Een inleiding tot de studie der *Russula*'s wordt gebracht door Mirjam Veerkamp en Emma v.d. Dool met microtekening en kleurenfoto's van *R. solaris*, *R. fellea*, *R. paludosa*, *R. sanguinaria*, *R. undulata*, *R. xerampelina* s.l., *R. decolorans* en *R. nigricans*. Verder zijn er nog beschrijvingen van vondsten van *Volvariella volvacea* (R. Crispijn), *Discina ancilis* (*D. perlata*) (A. v.d. Berg) en *Membranomyces* (= *Clavulicium*) *delectabilis* (A. Aptroot en J. Stalpers).

Deel 4

R. Crispijn en P.J. Keizer brengen verslag uit van de binnenlandse werkweek 1997 in Salland en J. Verkley leidt ons in in de wereld van de Ascomyceten met microtekening van de karakteristieken der asken. De Geringde honingzwam wordt vulgariserend voorgesteld door A. Termorshuizen. W. Kuypers en N. Dam brengen een inleiding tot de studie der Gordijnzwammen met bespreking der micro- en macroscopische kenmerken en een indeling in 33 groepen met sleutel, alles opgefleurd met kleurenfoto's van *C. mucosus*, *C. delibitus*, *C. bolaris*, *C. uliginosus*, *C. duracinus*, *C. urbicus*, *C. psammocephalus* en *C. cfr. incisus*. In Coolia van toen bespreekt M. Noordeloos *Marasmiellus trabutii* en andere in Nederland voorkomende *Marasmiellus*soorten.

De werkweek van 1998

Guy Le Jeune

Dit jaar werd de werkweek, die voordien traditioneel in de Eifel doorging, in eigen land georganiseerd. Als verblijfplaats werd Rendeux gekozen, gunstig gelegen met excursiemogelijkheden op uiteenlopende bodemtypes en een grote verscheidenheid aan vegetaties. Met 29 inschrijvingen zagen wij het aantal deelnemers toenemen ten opzichte van vorige jaren. Enkele leden namen ook voor één dag deel aan de studietochten. Elke voormiddag werd een excursie gepland, de namiddag en avond werden voorbehouden voor microscopisch onderzoek.

In de weken die ons vertrek voorafgingen was er veel neerslag gevallen. Wij verwachtten dan ook grote aantallen paddestoelen. In tegenstelling met deze gunstige vooruitzichten bleek dat, vooral op de zure Ardense bodem, deze eerder schaars voorkwamen. Vooral *Russula*'s, Melkzwammen en ande-

re grote soorten waren opvallend afwezig. Gelukkig leverden de kalkhoudende terreinen veel meer op. In de loop van de week werd ons programma dan ook aan deze toestand aangepast.

Onze eerste excursie naar het "Bois de Tave" kende een ongestoord verloop. Maar bij de tweede, op zondag, gepland in de vallei van de Lisbelle, werd ons door jachtwachters de toegang tot het gebied verboden. Wij waren dan ook verplicht snel een andere plaats te bedenken en de keuze viel, mede door tijdsgebrek, op het arboretum te Rendeux.

Onze maandaguitstap naar de "Fagne de la Goutte" werd een zeer natte onderneming. Door de voorafgaande zware neerslag, die in een groot deel van België voor overstromingen zorgde, was dit veengebied in een waar moeras herschapen. Een uren durende regenvlaag zorgde er voor dat wij volledig doorgerend terug aan de wagens aankwamen.

Dinsdag, een wandeling in de omgeving van Biron, en woensdag het "Domaine de Hottemme", beide op kalkrijke bodem, waren zeer vruchtbaar.

Vrij matig was onze donderdagexcursie. Wij bezochten een loofbos, in de buurt van Rendeux, met overwegend Beuk, maar op kalkarme bodem.

Voor onze laatste studietocht werd een kalkrijk gebied gekozen in de omgeving van Barvaux. Hoewel niet elke zoektocht grote hoeveelheden paddestoelen opleverde was er toch steeds voldoende materiaal om er de middag en avond mee te vullen.

Via het nieuws vernamen we dat het noorden van

het land door uitzonderlijk zware neerslag en overstromingen geteisterd werd. In vergelijking hiermee mochten wij van het weer niet klagen. Uitzonderd de uitstap van maandag bleef het, op een enkele bui na, tijdens de excursies droog. Ook op gebied van logies, microscoopruimte en maaltijden werden wij goed verzorgd. Er was alom tevredenheid en er werden al plannen gemaakt voor volgend jaar. Op onze laatste dag vernamen wij dan ook met spijt dat het vakantiehuis werd gesloten en een andere bestemming kreeg. Het voorbereidend werk en de ondervinding tijdens deze werkweek kunnen ons dus niet meer van nut zijn.

Onze werkweek in 1999

Tijdens onze jaarlijkse excursie naar Nismes en door een toevallige ontmoeting met de mycologische kring van Mons, ontdekten wij een nieuwe verblijfmogelijkheid. Een vakantiecentrum gelegen te Oignies-en-Thiérache, midden in de Ardense bossen en 10 km ten zuiden van de kalkstreek aan de Viroin, in de provincie Namen.

Onze jaarlijkse werkweek in 1999 zal daar volgend jaar plaats hebben, van vrijdag 17 september (avondmaal vanaf 18 h) tot en met vrijdag 24 september (middagmaal). Het vakantiecentrum is onlangs volledig vernieuwd en biedt ons naast comfortabele kamers, een mooi restaurant, ruime microscoopzaal en zelfs een modern zwembad. De prijs voor volpension bedraagt 1200 BEF/dag, met 200 BEF/dag toeslag voor een éénpersoonskamer (handdoeken dient u zelf mee te brengen). Zoals steeds wordt een excursie georganiseerd tijdens de voormiddag, de namiddag en avond worden voorbehouden voor microscopie. Onze jaarlijkse studietocht naar Nismes wordt gekoppeld aan de werkweek en gaat door op zaterdag 18 september. Op deze dag is er ook een namiddagwandeling. Voor de overige dagen van de werkweek zullen voor deelnemers die geen microscopie doen talrijke wandelmogelijkhe-

den voorzien worden.

Wij hebben een optie genomen op 20 kamers en het voorschot hiervoor betaald. Geïnteresseerden dienen zo snel mogelijk en ten laatste voor 30 januari het voorschot, van 1200 + 100 BEF (administratiekosten) per persoon, te storten op rekeningnummer 320-4183209-57 van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring (buitenlandse deelnemers met Eurocheque) en hun ingevulde inschrijvingsstrook te sturen naar: Pascale Holemans, Arthur Matthijslaan 89, 2140 Borgerhout, tel. 03/322.40.05.

Deelnemers die om praktische redenen nog niet kunnen beslissen dienen te verwittigen zodat er met mogelijke deelneming rekening kan gehouden worden. Indien u een kamer wil delen gelieve zelf met een kamergenoot af te spreken. Verwittig dan wel P. Holemans van deze afspraak. In de loop van het jaar ontvangen de deelnemers nadere informatie betreffende het excursieprogramma, de bereikbaarheid met openbaar vervoer, deelnemerslijst, e.a. De deelnemers zullen verzocht worden, voor 30 juli, het volledig saldo te voldoen.

Coördinatie excursies: Guy Le Jeune, Beemdenlaan 67, 2900 Schoten, tel. 03/658.54.31.

Educatieve avonden

De bijeenkomsten gaan door in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen, aanvang telkens om 20 uur. Vóór iedere vergadering is er vanaf 19u30 gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenuen.

dinsdag 29 december

de aangekondigde voordracht over Meeldauwen gaat niet door! Het RUCA is dan gesloten.

dinsdag 5 januari

Determinatieavond

dinsdag 12 januari

Paddestoeldia's van 1998

J. Van de Meerssche

dinsdag 19 januari	Determinatieavond	
dinsdag 26 januari	Adviesraad	
dinsdag 2 februari	Determinatieavond	
dinsdag 9 februari	Algemene vergadering	
dinsdag 16 februari	Determinatieavond	
dinsdag 23 februari	Werkvergadering	
dinsdag 2 maart	Determinatieavond	
dinsdag 9 maart	Nivicole myxomyceten	M. de Haan
dinsdag 16 maart	Determinatieavond	
dinsdag 23 maart	Raad van bestuur	
dinsdag 30 maart	De microscopische kenmerken der korstzwammen	L. Noten

8e Vlaamse-Mycologen-Dag op 20 maart 1999

De 8e Vlaamse-Mycologen-Dag gaat door in het auditorium H2 van het Limburgs Universitair Centrum (LUC), Universitaire Campus te Diepenbeek, gelegen langs de weg Hasselt - Genk (N702).

Dagorde

9.30 u.	Samenkomst, koffie	
10.00 u.	Verwelcoming	L. Lenaerts & P. Van der Veken
10.10 u.	Naar een monografie van Europese Melkzwammen	A. Verbeken
10.40 u.	Truffels in Frankrijk	R. Langendries
11.10 u.	Het genus <i>Coccomyces</i>	B. Declercq
11.40 u.	Voorstelling van de werkgroep Cristella	H. Mervielde
12.00 u.	Lunchpauze	
13.40 u.	Groepsfoto	
13.45 u.	Algemene vergadering van de Vlaamse-Mycologen-Vereniging	
14.00 u.	Inventarisatie en biomonitoring van de mycoflora van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	B. Vanholen & A. De Kesel
14.30 u.	De Rode Lijst van paddestoelen in Vlaanderen	R. Walleyne
15.00 u.	Rapportering over <i>Leccinum</i> , genus van het jaar 1998	R. Walleyne
15.20 u.	Voorstelling van <i>Galerina</i> , genus van het jaar 1999	A. de Haan
15.40 u.	Wat zijn nivicole myxomyceten?	M. de Haan
16.00 u.	Mededelingen over vondsten in 1998	
16.20 u.	Slotwoord	P. Van der Veken

Diegenen die een korte mededeling over vondsten van 1998 (5 minuten) willen doen dienen dit voor 10 maart aan Luc Lenaerts te melden tel.: 013/52.34.99.

Het is mogelijk om middagmaal te bekommen tegen 300 BEF per persoon. Er kan gereserveerd worden door het verschuldigde bedrag, voor 10 maart 1999, over te schrijven op postrekening 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum van Limburg, met vermelding "middagmaal mycologendag". De bonnetjes kunnen dan bij de ingang afgehaald worden. Het is ook mogelijk de meegebrachte picknick te gebruiken, dranken kunnen ter plaatse bekommen worden.

De leden van de V.M.V. worden verzocht hun lidgeld voor 1999 - 200 BEF - te betalen. Zij zullen hiervoor een overschrijvingsformulier ontvangen.

Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring

De Antwerpse Mycologische Kring werd opgericht in 1946. In 1963 werd het een vereniging zonder winstgevend doel. Zij heeft als doel de mycologie te bevorderen. De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring organiseert hiertoe excursies, vergaderingen, voordrachten, determinatieavonden, werkweken, demonstratiedagen, tentoonstellingen. Er wordt driemaandelijks een tijdschrift uitgegeven, AMK Mededelingen. Op onregelmatige tijdstippen verschijnt Sterbeecia, een publicatie genoemd naar de Antwerpse priester, mycoloog, kruidkundige en architect, Franciscus Van Sterbeek (1630-1693).

In 1991 werden AMK Mededelingen en Sterbeecia bekroond met de Emiel Van Rompaeyprijs voor floristiek. Er wordt systematisch een gegevensbestand bijgehouden over de verspreiding van paddestoelen in ons land.

De Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring onderhoudt ook contacten met andere mycologische verenigingen in binnen- en buitenland. De K.A.M.K. is erkend door de Vlaamse Mycologen Vereniging.

De K.A.M.K. bezit een bibliotheek, die ondergebracht is in het verenigingslokaal, de Bioruimte van het RUCA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Alle leden kunnen hieruit boeken ontlenuen.

Het lidgeld bedraagt 500 BEF per jaar. Betaling kan geschieden door overschrijving op bankrekening nr. 320-4183209-57 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w., te Antwerpen. Buitenlandse leden betalen 550 BEF indien een eurocheque ten voordele van de Antwerpse Mycologische Kring naar André Jacobs, Lode Zielenslaan 35 bus 7 te B-2050 Antwerpen, gestuurd wordt. Bij overschrijving vanuit het buitenland van het lidgeld op postrekening nr. 000-1415744-29 van de Antwerpse Mycologische Kring v.z.w., te Antwerpen moet 610 BEF betaald worden.

KAMK publicaties en reagentia voor microscopie

Bij onze bibliothecaris, Jean Schavey, kunnen oude nummers van Sterbeecia bekomen worden.

Bij Emile Vandeven kunnen oude nummers van AMK Mededelingen verkregen worden en de poster "Vier seizoenen paddestoelen", met 52 reproducties van de prachtige aquarellen van Omer Van de Kerckhove.

Raad van bestuur van de Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring v.z.w.

voorzitter: Dielen Frans, Schawijkstraat 29, 2520 Ranst, tel.: 03/353.16.21

ondervoorzitter: de Haan André, Bezemheidelaan 6, 2920 Kalmthout, tel.: 03/666.91.34

secretaris: Van de Put Karel, Herentalsebaan 149, 2100 Deurne, tel.: 03/366.37.26

schatbewaarder: Jacobs André, Lode Zielenslaan 35 bus 7, 2050 Antwerpen, tel.: 03/219.02.78

bibliothecaris: Schavey Jean, Basseliersstraat 54, 2100 Deurne, tel.: 03/322.54.52

andere bestuurders:

Le Jeune Guy, Beemdenlaan 67, 2900 Schoten, tel.: 03/658.54.31

Lenaerts Luc, Fonteinstraat 8, 3560 Lummen, tel.: 013/52.34.99

Noten Leo, Oude Watertorenstraat 17, 3930 Hamont, tel.: 011/44.57.46 of 011/61.12.62

Vandeven Emile (ledenadministratie, secretariaat paddestoelenkartering), Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, tel.: 02/267.74.18

Volders Jos (samenstellen excursieprogramma), Weverstraat 9, 2440 Geel, tel.: 014/54.91.44

Walleyrn Ruben (redactie Sterbeecia), Predikherenstraat 37, 8750 Wingene, tel.: 051/65.89.80